

בס"ד

לג

לעומקו של מקרא

דברי עומק בפרשת השבוע

ערש"ק

מטות-מסעי

ה'תשפ"ג

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

דְּבַרְךָ שֶׁכֵּן בְּתַנְאֵי בְּנֵי גֹד וּבְנֵי רֵאוּבֵן
כְּתִיב וְהִיצֵא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ (לב, כד'),
וְהוּא אֲשֶׁר נֹאמַר בְּפֶר' נְדָרִים הִיצֵא
מִפִּי יַעֲשֶׂה.

וְאֲשֶׁר עַל כֵּן, נִכְתְּבָה פִּרְשָׁה נְדָרִים
בְּרֵאשׁ פֶּר' מִטּוֹת, וְנֹאמְרָה לְרֵאשֵׁי
הַמִּטּוֹת תַּחֲלִילָה, שֵׁשׁ בִּידָם לְצִוּוֹת עַל
בְּנֵי גֹד וּבְנֵי רֵאוּבֵן לְקִיּוּם תְּנַאֲם,
לְעִזְרוֹם וּלְזִרְזוֹם לְלַכֵּת חֲלוּצִים לְפָנָיו
הַמַּחֲנֶה. לִכֵּן נֹאמַר בֵּין אָב לְבִתּוֹ. אָב
יִרְמוֹז לְרֵאשֵׁי הַמִּטּוֹת וְכֵן נִקְרָאוּ
בְּהַמְשָׁךְ הַפִּרְשָׁה (לב, כח') רֵאשֵׁי אֲבוֹת
הַמִּטּוֹת, בִּתּוֹ תִּדְרָשׁ הַמִּטּוֹת עֲצָמָם.

וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר, דְּנִסְמַכְתּ פִּרְשַׁת מִטּוֹת
לְפִרְשַׁת פִּינַחֵס שְׁבַסּוֹפָה נֹאמַר: אֲלֶּה
תַּעֲשׂוּ לֵה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבִד מִגְּדֵרֵיכֶם
(כט, לט') וְלִכֵּן רֵאוּ לְפִרְט בְּתַחֲלִיל
פִּרְשַׁת מִטּוֹת דִּינֵי הַנְּדָרִים.

וְיִדְבַר מִשָּׁה אֶל רֵאשֵׁי הַמִּטּוֹת

יֵשׁ לִיתֵן אֵת הַדַּעַת מְדוּעַ לֹא תִקְרָא
הַפִּרְשָׁה רֵאשֵׁי הַמִּטּוֹת אֵלָּא מִטּוֹת,
וְהָרִי הַנוֹשֵׂא הוּא רֵאשֵׁי הַמִּטּוֹת. אֵלָּא
רִמְזוּ יֵשׁ כֵּאֵן שֶׁעַל יְדֵי הִיתֵר הַנְּדָרִים

בְּכָל עֲנִינֵי הַקּוֹנְטֵרַס נִיתֵן לְפָנוֹת
לְטֵל': 052-7675895

גֹּר-אֲרִיָּה צוּר

מוֹדִיעֵין עִילִית

נִיתֵן לְהַצְטֵרֵף לְתַפּוּצַת מִייל

דו"א"ל:

leshem895@gmail.com

מטות

וְיִדְבַר מִשָּׁה אֶל רֵאשֵׁי הַמִּטּוֹת
לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבַר אֲשֶׁר
צִוָּה ה'. אִישׁ כִּי-יָדַר נֶדֶר וְגו'.
(ל, ב-ג')

יֵשׁ לְעִיין מְדוּעַ נִכְתְּבָה פִּרְשַׁת
נְדָרִים דּוֹקָא בְּסוֹף אַרְבַּעִים שָׁנָה,
בְּטֵרַם כְּנִיסָה לְאַרְץ, שֶׁהָרִי לְכַאוּרָה
הִיא פִּרְשָׁה בְּפָנָיו עֲצָמָה, וְיִכּוּלָה
לְכַאוּרָה לְהַכְתֵּב בְּכָל מְקוֹם, גַּם
בְּתַחֲלִיל אַרְבַּעִים שָׁנָה.

וְלְעוֹמְקוֹ שֶׁל מִקְרָא יֵשׁ לוֹמַר
שֶׁפִּרְשַׁת נְדָרִים הִיא כְּהַכְנֶה לְתַנְאֵי בְּנֵי
גֹד וּבְנֵי רֵאוּבֵן, לְזִרְזוֹם לְקִיּוּם לֹא יִתַּל

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

בניו כלפי חסד וכפי שאמרו בית הלל
[ראש השנה יז]. רב חסד - מִטָּה כלפי
חסד.

ועוד על דרך הרמז, תרמוז הפרשה
לדרשת ר' שמלאי במסכת נדה ל:
שאין הולד יוצא ממעי אמו **עד**
שמשיבין אותו וגו' ומה היא
השבועה שמשיבין אותו **תהי צדיק**
ואל תהי רשע.

והמעבר מן המדבר לארץ כנען כמוהו
כלידה, כאשר ארבעים שנה במדבר
ירמזון לארבעים ימי יצירת הולד,
ומלחמת סיחון ועוג הם כצירי לידה
בתום תשעת ירחי לידה, ובצאתו ממעי
אמו להיכנס לארץ החיים משביעין
אותו **תהי צדיק ואל תהי רשע**.
שארץ ישראל אינה סובלת עוברי
עבירה.

וכנגד שבועה זו **בפאתי ארץ ישראל**
נאמרה להם פרשת נדרים ובה הציווי
לא יתל דברו, ויהיצא מפיו יעשה.

ואשר על כן על דרך הדרש, נאמרה
פרשת נדרים **בפאתי ארץ ישראל**
ככתוב **אלה העקים אשר צנה ה' את**
מִטָּה בין איש לאשתו, איש זה

של אלו שנדרו לא להיכנס לארץ בזמן
תלאות המדבר, על ידי התרה זו
מטים הנודרים את עצמם ואת כל כְּנִי
ישָׁרְאֵל לכף זכות. לכן נקראת
הפרשה מטות על שם **שנוטה** כף
הזכות של ישראל לטובה לפני הכנסם
לקדושת ארץ ישראל.

וכן, שכביכול מורה להם הקב"ה
שהותרו כל נדריו על ידי משה רבנו
לא להכניסם לארץ על מה שניסוהו
במדבר, ולכן על ידי התרה זו הוא
מִטָּה אותם לכף זכות.

ועוד יש לומר שמזכיר לישראל
הנסים הגלויים שנעשו במצרים על
ידי **מטות** אהרון ומשה, וכאשר בלע
מטה אהרון את **מטותם** של
החרטומים, כן יבלעו **מטות** ישראל
את **מטות** ל"א מלכים שבארץ ישראל.
ואע"פ שארץ ישראל היא סוף הנסים
הגלויים כפי שהיו במצרים ובמדבר,
כן יעשה להם על ידי הנסים הנסתרים,
אשר גם הם נגלים לעיני כל המבקש
לראותם.

ועוד רמז להם אדון המעשים,
שמעשיהם יקרבו, ועל פי מעשיהם
הטובים בארץ יהיה הקב"ה מטה את

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

השראת השכינה, לא לחלל שבועתם טרם לידתם, וטרם כניסתם לארצם, תהי צדיק ואל תהי רשע.

ועל דרך הסוד, כמובא בזוה"ק (פינחס, רנ"ד ע"ב) שתקנו לומר תפילת פל נְדָרֵי בַפֹּתֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים הַקְּדוּשׁ לַהֲתִיר שְׁבוּעַת הַגְּלוּיּוֹת שֶׁנִּשְׁבַּע הַקַּב"ה עַל יִשְׂרָאֵל. וּבְגִין דָּא פִּקִּינוּ לְמִימַר בֵּיהּ, פֶּל נְדָרֵי וְאִסְרֵי וְכוּ', פּוֹלְהוֹן יְהוֹן שְׁבִיתִין וְשְׁבִיקִין לָא שְׁרִירִין וְלָא קִיִּמִין. וּבְגִין דָּא נְדָר דִּיהו'ה, וְגו' וְשְׁבוּעָה דִּאֲדֹנִי, וְגו' דְּעִבְדוּ עַל גְּלוּתָא דְּלֵהוֹן, וְגו' יְהוֹן שְׁבִיקִין וְשְׁבִיתִין לָא שְׁרִירִין וְלָא קִיִּמִין וְגו'

וכשם שראשי העם והעם מתירים את הנדרים שבין אב ובתו הם הקב"ה וכנסת ישראל, בפאתי יום הכפורים הקדוש, כן ראשי המטות מצווים על המטות, ללמדם פרשת נדרים בפאתי הארץ הקדושה, ארץ החיים.

ועל דרך הצנח, נאמר בדרך של אל תקרי. אל תקרי בְּנִעְרִיָה אלא בְּשִׁעְרִיָה. כי האות נ' תורה על שְׁעָרִים, כדאמרינן נ' שערי בינה, נ' שערי קדושה וכו'. ויהיה בְּנִעְרֵי בֵּית

הקב"ה, אֲשֶׁתּוֹ היא כנסת ישראל וזה בכללות, ובפרטות בֵּין אָב לְבֵתוֹ. אב זה הקב"ה בתו היא נשמת כל יחיד ויחיד. בְּנִעְרִיָה בֵּית אֲבִיָה ירמוז לפאתי ארץ ישראל לפני הכניסה לארץ, שכשם שהנעורים הם בפאתי החיים כן בְּנִעְרִיָה האמור כאן הוא בפאתי ארץ החיים, וזה שאמר בְּנִעְרִיָה בֵּית אֲבִיָה, שכן תיקרא ארץ החיים בֵּית אֲבִיָה שֶׁאֲרֵץ הַחַיִּים היא בית אבינו שבשמים שהתאוה לעשות מדורו בינינו כאן בארץ, בהשראת השכינה.

וזה שנאמר בפרשת נדרים לָא יִחַל דְּבָרוֹ. שלא יחלל שבועתו שנשבע לפני צאתו לאויר העולם ובפאתי כניסו לארץ החיים. תהי צדיק ואל תהי רשע.

ועוד ירמוז באומרו בֵּין אָב לְבֵתוֹ, לראשי המטות והמטות, שכן נקראו ראשי המטות אבות המטות.

ואשר על כן ירמזון אֵלֶיךָ מִלֵּפָא לומר: אֵלֶיךָ חוקי הנדרים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה בֵּין הַקַּב"ה וְכַנְסַת יִשְׂרָאֵל, בֵּין רֵאשֵׁי הַמַּטּוֹת וְהַמַּטּוֹת, בַּפֹּתֵי אֲרֵץ הַחַיִּים היא ארץ ישראל מקום

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

דרשת

לָהּ

וה' יסלח לה. (לר.) מפיק ה"א

על דרך הלשון. נאמר לה, מפיק בה"א, כזה: זה והיא כעין דגש באות ה'. ונקרא מפיק על שם שִׁמְפִיק ומוציא את הה"א ממוצאות הפה כעיצור, והופך את האות ה מנחה ובלתי נשמעת לאות בעלת משמעות ובעלת קיום.

ופעולת המפיק היא על שני אופנים. האחד שהמפיק מורה על שייכות כגון אישה האיש שלה.

והשני, שהמפיק מורה על קיום הדבר.

ובאין מפיק במקום הנצרך לא יהיה קיום לדבר, וכגון נבח שקרא לה בשמו ללא מפיק, כי לא התקיימה בידו. (וכדלקמן בסוף הפרשה, לב, מב').

וכפי הנאמר לעיל שיש כאן נמשל לכנסת ישראל והקב"ה, על כן ירבו

אָבִיָּה כאלו כתוב בַּשְּׁעָרֵי בַּיִת אָבִיָּה. הכי נמי נאמרה פרשת נדרים של בְּנֵעֲרִיָּה בַּיִת אָבִיָּה, בפאתי שְׁעָרֵיָה של בַּיִת אָבִיָּה, הם פאתי ארץ ישראל טרם כניסתם לארץ.

ואשר על כן על דרך המוסר יאמר שכשם שאמרו שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול (שבת קיג עמ"ב) כן הוא לגבי ארץ ישראל שהיא בבחינת נשמה יתירה של שבת, שלא יהיה דיבורך בארץ ישראל כדיבורך בשאר הארצות, וכפירוש רש"י לָא יִחַל דְּבָרֶוּ, שלא יעשה דבריו חולין ויש להתכונן לכך דוקא בפאתי ארץ ישראל שקדושתה למעלה משל כל הארצות.

וכמובא בתיקוני הזוהר תקונא חמישאה [תיקון כ"ו] דף קמא ע"ב וכפי שִׁנְאָמַר שֶׁל נְעֻלְיָד מְעַל בְּגִלְיָד כִּי הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמַּת קֹדֶשׁ הוּא, וְלֹא תִטְמֵא אֶת אֲדַמַּתְךָ, שִׁנְשָׁמָה יִתְרָה הִיא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁלֹמְעֵלָה, אֲדַמַּת קֹדֶשׁ, שִׁנְאָמַר בָּהּ קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לִיהוָה.

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

אמר רבא [ברכות לב.] הוא אינו מחל אבל אחרים מחלין לו. ואע"פ שנאמר **כָּכֵל הַיָּצֵא מִפְּנֵי יַעֲשֶׂה**, כל זה רק אם לא מחלין לו, אבל אם אחרים מחלין לו אין צריך לעשות ככל היוצא מפיו.

ולית מלתא דלא רמיזא באורייתא. שכן כתוב **יָדָר יָדָר**. יָדָר בלי נו"ן, נדר עם נו"ן. הרי שיצא מפיו נדר, עם נו"ן. והוא בלא יחל דְּבָרוֹ. ולאחר שמחלו לו, נפל הנו"ן. ונפילת הנו"ן תרמוז שאין צריך לקיים נדרו. וכן באשה, כתיב **תָּדָר יָדָר**. שלא מתקיים בה ככל היוצא מפיו יעשה לאחר שהופר נדרה ולכן כתיב ללא נו"ן.

ועל דרך הצח, נדר הוא לשון דורון. כי דורון הוא נדר בתוספת שני ווי"ן.

וכאומרו, **שבתחילה** כאשר נדר מתוך רצון טוב לה', היו הוא ונדרו בדרגה של דורון לה', כמביא לפניו מתנה. ולבסוף לאחר שקיים נדרו או שהותר לו נדרו, נפל הנו"ן ונותר "דר". שהוא בארמית זר.

המפיקים להורות על שייכות וקיום. שייכות הדדית של כנסת ישראל להקב"ה ושל הקב"ה לכנסת ישראל וכן על קיום הברית ביניהם.

ועל דרך הצח, יש בפרשת נדרים ל"ה [שלשים וחמישה] מפיקים כמניין לה. ועם הכולל ירמוז על ל"ו צדיקים שבדור, שבזכותם מתקיים בכנסת ישראל בכל דור ודור "וה' יִסְלַח לָהּ". ורמוז כאן שתצא לה כנסת ישראל זכאית בדין, שכן מפיק לשון יציאה הוא.

כן ירמוז הכתוב על מוצא המפיק אל מסע הנדרים, דרך בני גד ובני ראובן היוצאים חלוץ למלחמה, לקיים נִדְרָם אשר הפיקו מפיהם, ועד היעלמות המפיק בנבחה אשר קרא לה בשמו ללא מפיק כי לא השתייכה אליו ולא התקיימה בו, והוא סיום מוצאי המפיק, ותחילת מוצאי המסעות, ככתוב וְאֵלֶּה מִסְעֵיָהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם, בפרשת מסעי.

איש פי יָדָר יָדָר וגו' לא יחל דְּבָרוֹ.
(ל, ג')

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

הרחיק עצמו מלהיות רשע. ומה אם כן
השבח הגדול.

וייש לומר מה שמשבח הכתוב את מי
שאינו נודר כי מראה בזה **תלות**
מוחלטת בהקב"ה, שהוא אינו ברשות
עצמו, **ושאינו יכול** לידור, אולי לא
יעלה בידו. **לכן משבחו הכתוב.**

ואם נדר ולא שלם, נפל נדרו, נפל
הנו"ן **שבנדרו** ונשאר **רד**, שירד
מגדולתו. **ועל דרך הצח**, נו"נ ראשי
תיבות **נדר** ו**נפל** **נודרו**.

ולעומת זאת, כאשר **קיים** נדרו,
נפלה הנון **לטובה**, ונותר **רד** או **דר**.
לומר לך, **שירד עול** נדרו, וחזר **לדור**
ולהיות במחיצתו של הקב"ה, כאותם
שלא נודרים, ונקשר ב"דר" הוא זר
של כתר שם טוב כנ"ל.

כָּל-נֶדֶר וְכָל-שְׁבַעַת אִסֵּר לְעֹנֵת
נִפְשׁ אִישָׁה וְקִיּוּמָהּ וְאִישָׁה יִפְרֹנוּ.
[ל'יד']

לְעֹנֵת נִפְשׁוֹ. ברש"י: אינו מפר
אלא נדרי ענוי נפש בלבד.

ולשון זר הוא לשון **כתר**. וכמו
שאמר רשב"י (אבות, פרק ד' משנה יג')
שלשה כתרים הם. **כתר תורה**, **כתר**
כהונה ו**כתר מלכות**, כנגד ג' זָרִים
שהיו בכלי המקדש, סביב הארון,
סביב מזבח הקטרת, וסביב השולחן
המורה על מלכות. **וכן מי שקיים**
נדרו, נקשר לו **כתר שם טוב**.

ולעומקו של מקרא יש לומר שזה
כוונת המשך המשנה שם **וכתר שם**
טוב עולה על גביהן. שאם קיים נדרו
[מיד] זכה **בכתר שם טוב**. הוא כתרו
של הקב"ה אשר שמו נקרא **טוב**,
כדאמרינן ב"מודים": **הטוב**, כי לא
כלו רחמיך. וכדברי קהלת (ה,ד') **טוב**
אֲשֶׁר לֹא תִדַּר מִשְׁתַּדֵּר וְלֹא תִשְׁלַם
[מיד], **טוב** הוא שמו של הקב"ה,
וכאֲשֶׁר לֹא תִדַּר [או כאשר **תִּדַּר**
ותשלם מיד] תהיה במחיצתו של
הטוב.

והנינון פה, מה ראה הכתוב בקהלת
כל כך לשבח את מי שאינו נודר: **טוב**
אֲשֶׁר לֹא-תִדַּר מִשְׁתַּדֵּר וְלֹא תִשְׁלַם.
(קהלת,ה,ג-ד). הרי מי שנודר ואינו
משלם נקרא רשע. (רש"י כאן).
ואמרו (שבת ל"ב): **בעון נדרים** מתים
אשתו ובניו של אדם. ואם לא נדר

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

האדם וחי בהם, כל היושב ולא עבר
עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה.

והיינו דכתיב והחריש לה אביה, אם
החריש לפיתוי היצר, ולא נשמע לו,
יקמו פל נדריתך כל נדריו בסיני יקומו
והרי כאילו קיימם ונותנים לו שכר
כעושה מצוה. ולכן כתיב, וכל אסר
אשר אסרה על נפשה, כל מה שאדם
אוסר על עצמו יקום עליו להעיד עליו
לפני בוראו.

נלם נקמת בני ישראל מאת
המדגנים אחר תאסף אל-עמיה
(לא, ב')

יש לעיין בסדר הפרשה שהרי
לכאורה, אינה כסדרה.

שהיה לו לכתוב פרשת נקמת בני
ישראל ופרשת גיעולי כלים סמוך
למעשה פנחס.

ושמא יש לומר משום כבודו של
משה נקט כן, שנאמר אחר [כלומר
לאחר מלחמת מדין] תאסף אל-עמיה,

ועל דרך הרמז, נרמז בפסוק ונשא
את עונה.

כפשט הכתוב שעוונה עליו ולא עליה,
ועל דרך הדרש יאמר אל תקרא עונה,
אלא עינויה. ונשא את עינויה. שמפר
עינוי נפשה.

ועוד יש לומר על דרך הרמז,
שתרמוז פרשת נדרים על קיום
המצוות. כפי שאמרו (בנדרים
טז). נודרים על המצוות, כגון,
והחריש לה אביה הוא הקב"ה, כדי
שתקיים את נדריה שנדרה בסיני
נעשה ונשמע, ויקמו פל נדריתך להעיד
בה שצדיקה היא, והן מצוות עשה,
וכל אסר אשר אסרה על נפשה והן
מצוות לא תעשה גם הם יקומו ויעידו
בה זה שנאמר [על דרך הדרש] יקום
עליה.

ועוד, תרמוז הפרשה באומרו
והחריש לה אביה, לאדם הנלחם עם
יצרו ולא עובר עבירה המטרידתו.
והוא מחריש לטרדות היצר. שאם עבר
עבירה כאילו ילדה, והוא אב לתולדות
עבירותיו. ואם נצחו ולא עבר הרי הוא
אב לנצחונותיו. וכפי שאמרו (מסכת
מכות כג:) עה"פ אשר יעשה אותם

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

דנתרצה. אבל הכא לא נתרצה הקב"ה מטעם כמוס עמו. וכמו שמובא בכסף משנה בהלכות נדרים להרמבם ז"ל אבל אם ניחם וחזר בו חכם מתיר לו. וכאן לא ניחם.

והאזה"ח הק' גילה טעמו בפרשת ואתחנן מדוע לא ניחם ה' להפר נדרו של משה: **כדי שלא יבנה בית המקדש על ידי משה רבנו.** כי בית המקדש שנבנה על ידי משה רבנו לא יוכל להיחרב, ובהיות עם ישראל מחזיקים בעוונותיהם ח"ו, איכה ישפוך חמתו על עצים ועל אבנים, ליתן להם כפרה עולמית.

ואשר על כן הוא הסדר הנכון. בתחילה כתב פרשת נדרים שכתוב בה **לא יתל דברו**, ורמז בו שהקב"ה לא יפר את נדרו של משה כדי שלא יכנס לארץ, כנ"ל, ולאחריה פרשת **נקמת בני ישראל** שכתוב בה **אתר תאסף אל-עמיה.**

ועוד יש לעיין בלשון **אתר תאסף.** מדוע נקט לשון **אסיפה** דווקא.

ועל דרך הסוד יש לומר, כאן הודיעו הכתוב, שאע"פ שמיתה נאמרה בו,

ולא תהיה זילותא כלפי משה למהר עת פקודתו.

ועוד יש לומר, שאם ימהר פקודתו ירננו אחריו הבריות לומר כי על אשר חלשה דעתו בענין המדינית ומעשה פנחס ועל אשר נעלמה ממנו ההלכה, לכן מהר לסיים מנהיגותו. **ואשר על כן** חכה הכתוב עם **נקמת בני ישראל מאת המדינים** עד עתה.

ועוד יש לומר, שחכה הכתוב עם **נקמת בני ישראל מאת המדינים** עד אחרי פרשת נדרים, כמובא ברש"י תחילת ואתחנן, אמר משה **נאֶתְחַנֵּן אֶל-ה' בְּעַת הַקּוֹא לְאֶמֶר, מֵאִי בָּעַת הַקּוֹא** לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמיתי שמא הותר הנדר. בא הכתוב לומר, **לא יתל דברו.** שלא נתרצה הקב"ה לתפילה זו של משה, וכאומרו **אינו מופר ואינו מותר.**

ואף על פי שאמר רבא (ברכות לב עמ' ב') **ויִתַּל משה את פני ה' שעמד משה בתפלה לפני הקדוש ברוך הוא עד שהפר לו נדרו** [מלהשמיד את ישראל]. כתיב הכא **ויִתַּל** וכתיב התם **לא יתל דברו** ואמר מר הוא אינו מיחל אבל אחרים מחלין לו, הני מילי היכא

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

ואשר על כן תהיה זאת התפילה הנרצית:

אֵל מְקוֹם רוּם
הַחוּלָם הַנִּכְסָף
שֵׁם אֱהִיָּה
לְעֵת נֶאֱסָף
מֵאֲדָנֵי הַהֲוִיָּה
לֵךְ אֱהִמְיָה

יזכה להגיע אל מקום **אסיפת נשמות הצדיקים**, והוא תחת כסא הכבוד, מקום רום החולם הנכסף.

הוא החולם שבקוצו של יו"ד העליונה בעולם האצילות, שֵׁם אֱהִיָּה הק', מקור התפשטות הרחמים בעולם, וזה שאמר לו לְשֵׁם תהיה נאסף, אל מקום רום החולם הנכסף. וציורו כזה: [על פי הס' שערי אורה לר' יוסף ג'יקיטלי]

החולם • הוא מקור הנבואה הבאה בחלום

דרשת אֵלֶף לַמִּטָּה

וַיִּדְבַּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:
נָקִים נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת
הַמִּדְיָנִים אַחַר תֵּאֲסֹף אֶל-עַמִּיָּךְ:
וַיִּדְבַּר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם לֵאמֹר
הִחַלְצוּ מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים לַצִּבָּא
וַיְהִיו עַל-מִדְיָן לַתַּת נִקְמַת-ה'
בְּמִדְיָן:

אֵלֶף לַמִּטָּה אֵלֶף לַמִּטָּה לְכָל מִטּוֹת
יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלַחוּ לַצִּבָּא: (לא, א-ד')

שואל אוה"ח הק' על מי סמך לשלוח אנשים מועטים י"ב אלף, לעם רב.

אהי'ה

כתר עליון

יָסוּד

ה

מלכות

אֲדָנִי

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

וכתוב אחד אומר **לְתַת נְקַמַת-ה'**. שבנקמת ה' נפלו לפניהם, ואז הרגום בחרב לקיים נקמת בני".

ולעומקו של מקרא יש לומר עוד, שסמכו על תפילות של תינוקות של בית רבן, שבזכותן נפלו אויביהם לפניהם, כאמור בתהלים (ח,ג) **מִפִּי עוֹלָלִים וַיִּנְקִים יִסְדָּתָ עֲזוֹ לְמַעַן צוֹרְרֶיהָ לְהַשְׁבִּית אוֹיֵב וּמִתְנַקֵּם.**

זה שכתוב על דרך הצח: **אַלְף לַמִּטָּה אַלְף לַמִּטָּה,** וירמוז למה שאמרו תינוקות של בית רבן [פרק הבונה מסכת שבת קד.]. **אַלְף-בֵּית אַלְף בֵּינָה.** ונאמר פעמיים **אַלְף לַמִּטָּה אַלְף לַמִּטָּה** כנגד **ושנתם** לבניך. ועוד נרמז בזה: **אַלְף לַמִּטָּה אַלְף לַמִּטָּה,** ב' פעמים א'. והוא כעין אלף ב'. **לְאַלְף ולחזור ולשנן ולְאַלְף.** וכפי שהיה בזמן מרדכי ואסתר שלמדו התינוקות הלכות הקומץ ודחו בזה עשרת אלפים ככר כסף של המן [מגילה טז.]. וכן אמר: אתא מלי קומצי קמחא דִּיְדְּכוּ ודחי עשרה אלפי ככרי כספא דִּיְדִי.

וכן עניינו של המשך הפסוק: לְכָל מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלַחוּ לְצַבָּא. שתפילת התינוקות בכל **מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל**

ותשובתו, שאין צורך שילחמו הם אלא יהיו שָׂם עליהם פירוש שבבילם, שנאמר וַיִּהְיוּ עַל-מִדְּלֹן.

והטעם, כלשונו, לתת נקמת ה' פירוש נקמה **שיתנקם ה'** במדין **באמצעותם** על דרך אומרו (שמות יד) ה' ילחם לכם.

ולעומקו של מקרא יש ליתן עוד טעם בדבר, שיהיו שם **עַל-מִדְּלֹן,** שיתפסו אומנותו של פינחס ויעמדו **להתפלל** ככתוב (תהלים קו,ל') **וַיַּעֲמֵד פִּינְחָס וַיִּפְלַל.** וכמאמר הזוה"ק [פינחס, רל"ו, רל"ח] **עָמַד בְּפִרְצָה לְפָנֵי דִין שֶׁל יִצְחָק כְּדֵי לְהַגִּן עַל יִשְׂרָאֵל, וְעוֹד שָׂם פִּינְחָס כְּשֶׁשָּׁבוּן יִצְחָק [208]** שבשניהם מבואר **שהתפללו, ככתוב וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹת בַּשָּׂדֶה** ואמרו אין **שִׁיחָה** אלא **תפילה.**

הכי נמי עמדו והתפללו, והאויבים נופלים לפניהם. והיינו דכתיב **נקמת ה'.** ומה שהרגום גם בחרב כדי לקיים **נקמת ישראל.**

ובזה ינתן טעם לשני הכתובים הסותרים לכאורה זה את זה. כתוב אחד אומר **נָקַם נְקַמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

ובכך להשפיע רחמים בעולם. הוא המלאך שהיה בעזרו של פינחס כמבואר בלעומקו של מקרא בפרשת פינחס, ויצא אתם גם עתה, והיינו דכתיב: **נְקִים נְקִימָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.**

ועל דרך הצת, לשון נופל על לשון מצאנו כאן, שנאמר: **מִפִּי עוֹלָלִים וַיִּנְקִים יִסְדֶּתָּ עֵז לְמַעַן צוֹרְרֶיךָ לְהַשְׁבִּית אוֹיֵב וּמִתְנַקֵּם. שהיונקים אשר לא טעמו טעם הטא, על ידם יבוא נקם לְהַשְׁבִּית אוֹיֵב וּמִתְנַקֵּם באלו שבאו להחטיא את ישראל. ואשר על כן נקראו עוללים, לספר נפלאות ה' כאשר עשה במצרים באומרו (שמות יב):** את אשר התעללתי במצרים, כן תספר באזני בנך ובן בנך את אשר עוללו העוללים במלחמת מדין.

דרשת

תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּמַיִם

זֹאת תִּקַּת הַתּוֹרָה וגו' אַךְ אֵת-הַזֶּהָב וְאֵת-הַכֶּסֶף אֵת-הַנְּחֹשֶׁת אֵת-הַבְּרֹזֶל אֵת-הַבְּדִיל וְאֵת-הָעֹפְרַת: כַּל-דָּבָר אֲשֶׁר-יָבֵא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ וְטָהַר

נשלחות ישירות לשמים עד **שצבא השמים והכוכבים** גלחמים בעבורם במסילותם כנגד שבעים שרי האומות, והם נופלים לפניהם, כפי שמובא בשירת דבורה [שופטים ה,כ'] מן שמים נִלְחָמוּ הַכּוֹכָבִים מִמְּסוֹלוֹתָם נִלְחָמוּ עִם סִיכָרָא. והיינו **תשליחו לצבא, לצבא השמים.** והיושבי בשמים ישחק למו בשמעו את צעירי הצאן בקול אדיר, [והוא נוטריקון צב"א, צעירי-הצאן בקול אדיר], עד שהם כמלאכים המתיצבים לפניו, לקיים בזה **הַתִּנְצְבוּ וְרָאוּ אֶת-יְשׁוּעַת ה',** וככתוב בפרשתנו: **וַיִּהְיֶה עַל-מִדְּבָר.**

ועוד ירמוז הכתוב למה שנאמר שם (תהלים ח,ח) **צְנִיָּה וְאֱלֹפִים כְּלָם.** ועל דרך הדרש, **צְנִיָּה** אלו צעירי הצאן, **וְאֱלֹפִים** אלו י"ב אלפים מאנשי הצבא שעמדו בתפילה, **כְּלָם,** שכולם יחד התיצבו והתפללו לפני הקב"ה וקיימו בזה **לְהַשְׁבִּית אוֹיֵב וּמִתְנַקֵּם.**

ועל דרך הסוד נשלח אתם המלאך הנקרא **נקם** הוא השם הק' היוצא מע"ב שמות של ג' פסוקים ויסע ויבא ויט והוא **מלאך של רחמים** לישראל, הממונה **להינקם** מאויביהם של ישראל

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

וכך או כך יעברו יצריו מן העולם על ידי אש התורה או על ידי מי התורה.

וזכר כאן הכתוב ששה סוגי מתכות כנגד ששה סוגי אנשים שונים שבהם בוער יצרם:
זהב, אלו אנשים שכל עבירה נוצצת בעיניהם כזהב.

וכסף, שנכספים לעבירה.
נחשת שנחוששים הם לעבור את העבירה.

ברזל שמוכנים לעלות חלודה כברזל ולחכות לעבירתם בבחינת מתי יבוא לידי וכו' ובלבד שיעברו עבירתם. בדיל שאינם יכולים להיבדל מהעבירה עופרת שכל עניני העולם, הזה והבא, נראים בעיניהם כעפר כנגד העבירה אשר הם רוצים לעבור.

ובעולם התיקון, דברי התורה כאש יעבירו יצרם ומי החסד יטהרום ליוצרם. וכמו שאמרו בחסד ואמת יכופר עוון. בחסד זו גמילות חסדים הדומה למים, ואמת אלו הדברי תורה שנדמו כאש.

ומדה כנגד מדה בעולם התיקון:

אֲדָ בְּמֵי נִדְהָ יִתְחַטָּא וְכָל אֲשֶׁר לֹא-
יָבֵא בָּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּמַיִם (לא, כא')

יש לשאול אמאי נקט חקת התורה ולא חקת הטהרה.

על דרך הדרש ירמוז בזה על חקת התורה של מלחמת היצר. שכן אמרו בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין.

וזה אומרו כל אשר באש, הוא אש היצר הרע, תעבירו באש, היא אש התורה. שאש התורה תכבה אש היצר. כעין אש אוכלה אש. [חגיגה כז. תוספות על פי מדרש תנחומא].
ואם אין היצר בוער כאש יתעתע באדם לזרום בו כמעין שקט ומפכה ומפטה, על כן נאמר וְכָל אֲשֶׁר לֹא-יָבֵא בָּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּמַיִם. וכאומרו: המים של התורה יעבירו יצר הרע של גלי היצר. שכן נמשלה התורה גם לאש וגם למים.

לאש, שְׂנֹאֲמַר: מֵימֵינוּ אֵשׁ דָּת לְמוֹ (דברים לג, ב).

למים, שְׂנֹאֲמַר (ישעיה נה א) הוֹי כָּל צָמָא לְכוּ לַמַּיִם.

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

רצונך שתכיר את מי שאמר והיה העולם למוד אגדתא (ספרי, עקב).

או כלך לדרך זו, ילמד תורה שבכתב שהיא בחינת דין וגבורה ועליה נאמר כה דברי כאש, וכן ילמד תורה שבע"פ שהיא כמים המשולים לחסד שנאמר ותורת חסד על לשונה.

ועוד יש ליתן טעם לשתי העברות אלו: תַעֲבִירוּ בְאֵשׁ וגו' **תַעֲבִירוּ בַמַּיִם** (לא, כג)

ועל דרך הרמז והמוסר, ירמזון אֵלֶיךָ מִלֵּא למה שנאמר בשירת הים [שמות ט"ו, טז] **עַד-יַעֲבֹר עִמָּךְ יְהוָה עַד-יַעֲבֹר עִם-זֶן קִנְיִתְךָ**, שהוציאנו ממצרים להעביר ולבער יצר הרע מן העולם במסירות נפש הראויה, אם באש ואם במים, ועל ידי כך יתקיים [פס' טז] **תְּבַאֲמוּ וְתִטְעַמּוּ בְּהַר בְּחִלְתֶּיךָ מִכֹּחַ לְשִׁבְתֶּיךָ פְּעֻלַּת יְהוָה מִקִּדְשׁ אֲדֹנָי** כֹּונְנוּ יָדֶיךָ.

עוד יתבאר על דרך הסוד כפי שנאמר כן על כל הפורש מן העבירה **ודבק במקום**, שזוכה למלאכים שילוו אותו אחד של אש בזכות יצחק, הלא הוא **גבריאל**, ואחד של מים בזכות

בעלי הזהב לא ישווה בעיניהם דבר כי אם התנוצצות התורה והמצווה כזהרורי הזהב,

בעלי הכסף לא ישקטו ולא ינוחו עד אשר יתקיים בהם **נכספה** וגם כלתה נפשי לחצרות ה' [תהלים פד, ג],

בעלי הנחושת יהיו **נחושים** לקיים כל התורה כולה וללומדה לארכה ולרחבה,

בעלי הברזל לא יתנו לב לעניני **הקלד** ו**התקל** ואף כי יעלו **חלודה** בעיני הבריות תהיה התורה תקועה בלבם **כיתדות ברזל** ויחכו לקיימה בבחינת מתי יבוא לידי ואקיימנה,

בעלי הַבְּדִיל יִבְדְּלוּ מכל עניני העולם לעסוק בתורת ה' יומם ולילה,

בעלי העופרת ישימו נפשם כעפר לכל תהיה, כתפילת התחנונים בסוף העמידה.

ועל ידי לימוד התורה יתגבר על **אש העבירה**, ועל ידי **אגדתא** הנמשכת **כמים** ימשך לבו לשמים, שכן אמרו

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

ולעומקו של מקרא יש לומר שמקס הוא לשון ולמכסה עתיק (ישעיהו, כג, יח) הוא הכינוי לבורא עולם אשר כל עניני העולם גם המכוסים והנסתרים מאתנו, שלו הם מששת ימי בראשית.

אָחֻז הוא מלשון אָחֻז בְּחֻבְלֵי בּוֹץ וְאֶרְגָּמֶן (אסתר א, ו'), שהקב"ה אחוז בכל ענין וענין עד פרטי הפרטים הרוחניים והגשמיים.

וכן מובא בזוה"ק בראשית, מ' עמ' א' שְׁבַע מְדוּרִים הֵם לְמַעַל דְּרָגָה עַל דְּרָגָה, וּבְכָל הַמְדוּרִים מְלֹאכִים עֲלִיוֹנִים אֵלֶּה עַל אֵלֶּה. כִּף גַּם לְמַטָּה. וְהַפֵּל אָחֻז זֶה בְּזֶה לְהִיּוֹת הַפֵּל אָחֻז.

ולכן צייתה התורה לתת מכס ואחוז לידע שהכל שלו ומידו הכל. וכמובא בפרקי אבות (גז, ב) רבי אלעזר איש ברתותא אומר, תן לו משלו, שאֵתָה וְשֵׁלֶךְ שֵׁלוֹ. וכן בְּדוּד {כא} הוא אומר (דברי הימים א כט) כִּי מִמֶּה הַפֵּל וּמִיָּדָה נִתְּנוּ לָךְ.

ובשימת לב, יש לומר כי מן המכס והאחוז יש לידע הנסים שהיו בשלל.

אברהם, הלא הוא מיכאל, להיות בעזרתו, וכן נוריאל בזכות יעקב ורפאל בזכות אדם הראשון.

וכן מובא בזוה"ק (פרשת בא מא עמ' ב' ברעיא מהימנא) שאם הוא זכאי, נחתין עמיה ארבעה מלאכין, דאתמר בהון (תהלים צא) כִּי מְלֹאכִיו יִצְנֶה לָךְ. סד מיכאל, בזכות אברהם. ותננינא גבריאל, בזכות יצחק. ותליתא דנחית עמיה נוריאל, בזכותא דיעקב. ורביעא רפאל, בזכותא דאדם קדמא. ויצר הטוב לעילא מניה.

וְהַרְמֵת מְכֹס לֵה' מֵאֵת אֲנָשֵׁי הַמְּלַחְמָה וּגּוֹ' תִּקַּח אָחֻז מִן הַחֲמִשִּׁים וּגּוֹ' (לא, כח, ל')

יש ליתן טעם מה הם הלשונות מְכֹס אָחֻז בפרשת השלל. והביא האוהב ישראל מאפטא כי כל ענין הנתנה לכהן וכו' הוא לידע כי הכל מאת אלופו של עולם. ולפי דבריו הרי זה כעין מעשרות. ולכן יש להבין לשון מְכֹס וְאָחֻז.

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו. ופירש"י ואפילו עטרות ודיבון שאין בו תרגום. כלומר כקורא ג' פעמים הפסוק ומעלה עליו כאילו אמר בפעם השלישית גם תרגום.

ופירשו תוספות שם: שצריך לקרותו שלש פעמים בעברי.

ויש לשאול, הרי התרגום שלפנינו איננו כעברי, אלא בלשון ארמית. אלא יש לומר כפי שנמצא בביאור יונתן: שהשתרבו השתרכב לו התרגום מירושלמי לתרגום אונקלוס.

וכדהקשו התוספות שם: אמאי נקט עטרות ודיבון שיש לו מ"מ תרגום ירושלמי. היה לו לומר ראובן ושמעון או פסוקא אחרינא שאין בו תרגום כלל. ותירצו: יש לומר משום הכי נקט עטרות ודיבון אע"ג שאין בו תרגום ידוע אלא תרגום ירושלמי וצריך לקרות ג' פעמים העברי מ"מ יותר טוב לקרות פעם שלישית בתרגום.

ויש לשאול: לאיזה צורך תרגם הירושלמי [כפי שמופיע בכתבים שלנו בתרגום אונקלוס] את שמות הערים.

שהרי גלוי לפני הקב"ה שיצווה ליתן אחוז אחד מן החמישים וכו', ולכן היו המספרים שלימים בדרך כזו שלא היה צריך לכתור כל בהמה או כל נפש לשתיים. והיינו אחוז בחבלי בוך וארגמן, שהקב"ה אחוז בעולמו ועולמו אחוז בו עד פרטי הפרטים.

דרשת מקללתא ומלבשתא

עטרות ודיבון ויעזר ונמרה
וקשבון ואלעלה ושבם ונבו ובעון
(לב, ג')

עטרות ודיבון

בתרגום:

מקללתא ומלבשתא

ויש לשאול, הרי אמרו שנים מקרא ואחד תרגום אפילו עטרות ודיבון שאין להם תרגום, גם יחזור פעם שלישית כנגד ואחד תרגום, וכמובא במסכת ברכות ח עמ' א':

וכדאמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום ואפילו עטרות ודיבון שכל המשלים

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

בה, וכשפחה המלכשת את גבירתה לבוש מלכות. לכן אמרו **מְקַלְתָּא ומְלַבְּשָׁתָא**.

יַעֲזָר לשון עזרה ובתרגום נקראת **פּוֹמְרִין**, ככומרין האלו המשרתים לפני אדוניהם, כן **יַעֲזָר** משרתת ועוזרת לפאתי ארץ ישראל.

נְמֻרָה היא הנאמנת למרתה, לגבירתה, ובתרגום **בֵּית נְמֻרִין**, שנאמרין בו דברי כיבושין על ארץ ישראל.

חֻשְׁבֹּן בתרגום **בֵּית חוֹשְׁבָנָא**, הוא לשון **חֻשְׁבֹּן וחשיבות**. שכל נתינת חשבון לשני הוא מצד החשיבות שמחשיבו, ומכיון שהיא בפתחה של הארץ הרי זו חשיבותם.

אֶלְעָלָה הוא השער העולה אל הארץ, ולכן נקרא בתרגום **בְּעֵלֵי דְבָבָא**, כאומרו בבא דעליה, **שער העליה**, או **עליית השער**. שמכאן הוא השער לעלות אל הארץ המובטחת.

שָׁבָם בתרגום הוא **סימא**, לשון **אוצר**, **ברכה ורפואה**. שהעולה דרכו לארץ ישראל מתברך ומתפא, ולכן נקראת כעין **בְּשָׁם**. וכן מובא בביאור על

ותגדל הקושיה שהרי בשימת לב יִרְאָה שאין זה ממש תרגום המלים. וכגון: **עֵטְרוֹת וְדִיבֹן מְקַלְתָּא ומְלַבְּשָׁתָא וְנָבוּ** ובית קבורתא דְמֹשֶׁה (לב, ג')

ולעומקו של מקרא יש לומר, שבבואם לפני משה וברצותם לפייסו, דברו בני גד ובני ראובן על ערים אלו לא פְּדָכְר הנפרד מארץ ישראל, אלא אדרבה, כמקומות המשרתים את ארץ ישראל וּמְדַבְּרִים בשבחה, **כשפחה לפני גבירתה**.

ובכך לרצותו לאדון הנביאים, ולהאמינו, שאין הם מבקשים להתנתק מן הארץ המובטחת, אלא אדרבה, מבקשים הם להיות בזה חלק משבחה של הארץ ולפאר בזה את פתחה ושעריה של הארץ הנכספת.

ואשר על כן באו לפני משה ואמרו:

עֵטְרוֹת וְדִיבֹן בתרגום **מְקַלְתָּא ומְלַבְּשָׁתָא**. **מְקַלְתָּא** היא עטרה לראש המלכה, **ומְלַבְּשָׁתָא** היא לבוש מלכות אשר מגישה השפחה למלכתה, ומקומנו כאן **בעֵטְרוֹת וְדִיבֹן** כשפחה המעטרת את ראש המלכה היא הארץ אשר עיני ה' אלקיך

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

ולכן בקשו את חצי שבט המנשה שיהיו להם מלמדי תינוקות, ומרביצי תורה ברבים, וכן בהיות חצי שבט מנשה אשר עמהם קשורים לחצי שבטם שבארץ ישראל, יהיו גם הם קשורים כך אִתָּם.
ואשר על כן הוסיפו ואמרו:

כִּי לֹא נִחַלְתִּי אִתָּם מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְהִלָּאָה כִּי בָּאָה נִחַלְתִּנוּ אֵלֵינוּ מֵעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָהּ. (לב, יט')

כִּי בָּאָה נִחַלְתִּנוּ אֵלֵינוּ. ויש לשאול, מה הוא זה שאמרו כִּי בָּאָה נִחַלְתִּנוּ אֵלֵינוּ, והרי עדיין לא נחלתם היא כי רק עתה הם מבקשים לישב בה, ועדיין לא באה אליהם, ומה תלמוד לומר כִּי בָּאָה נִחַלְתִּנוּ אֵלֵינוּ.

ובהסבר דבריהם לעומקו של מקרא, יש לומר שבאומרם כִּי בָּאָה נִחַלְתִּנוּ אֵלֵינוּ לא התכוונו לנחלה שהם מבקשים לישב שם, בעבר הירדן המזרחי, אלא כך אמרו: נחלתנו המיועדת לנו, שבארץ ישראל, היא אשר באה ומתפשטת אלינו, עד המבואות האלו אשר אנו בה.

תרגום יונתן שתרגם שְׁכֶם-שִׁירֹן, שהוא לשון ריח טוב המלווהו בדרכו לארץ הנכספת.

נָבוּ בפשטות הוא הר נבו, ומתורגם על שם סופו שעל ידי כך יהיה משה נחשב כקבור בארץ ישראל. וכן התרגום אומר בֵּית קְבוּרָתָא דְמֹשֶׁה. ואשר על כן נקראת נָבוּ שגובלת עם מבואותיה של ארץ הנבואה כראוי לאדון הנביאים.

וּבָעֵן, פשוטו כמשמעו לשון של רצון. כמו בְּעֵי. שמכאן יש רצון וכיסופים להתחבר עם ארץ ישראל ולא ח"ו להתנתק ממנה.

ועוד יש לומר שזו כוונת הפסוק (לב, לח') באומרו מוֹסַפֵּת שָׁם. שאע"פ שעדין לא הִסְבּוּ את שמן, מכל מקום הִסְבּוּ את כוונתן.

ואשר על כן אמרו (לב, ד') וְלַעֲבָדֶיךָ מִקְנֵה. שהתכוונו לומר בזה שְׁפָל קִנְיָנוּ שֶׁל קִנְיָנוּ הוּא, קונה שמים וארץ, ואנו חלק מְקִנְיָנוּ שֶׁל קִוְנוּ. ואנו עבדיו כשם שאנו עבדיך, ולעבדו בלבב שלם אנו רוצים, ולא ח"ו להיות מנותקים.

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

הפה **כעיצור**, והופך את האות ה מְנַחֵה ובלתי נשמעת לאות בעלת משמעות ובעלת קיום.

ופעולת המפיק היא על שני אופנים. האחד שהמפיק מורה על שייכות כגון **אִישׁה** האיש שלה. והשני, שהמפיק מורה על קיום הדבר.

ואשר על כן נאמר כאן וַיִּקְרָא לָהּ גִבַּח בְּשֵׁמוֹ, לא מפיק ה"א, ופירש רש"י על פי ר' משה הדרשן לפי שלא נתקיים לה שם זה לפיכך הוא רפה [ולא מפיק ה"א].

וייש ליתן טעם מדוע לא נתקיים לה שם זה. ועל דרך הטעמים יש לומר שהמילה לה מוטעמת במירכא כפולא. ומירכא הוא לשון מלכות. [כרש"י בראשית מא, מג': וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו אֲבָרָה ופירש"י: אֲבָרָה כתרגומו דין אבא למלכא. רך בלשון ארמי מלך, בהשותפין (בבא בתרא ד.) לא ריכא ולא בר ריכא.].

ונבח קרא לָהּ בשמו, במירכא כפולה, שהיה מחשיב את עצמו כמלך, ולבו גס בו. ואין הקב"ה משרה שכינתו על גאים, לכן לא נתקיימה בידו, ולכן

ובזה כאילו אמרו אין אנו מתכחשים ת"ו לנחלתנו אשר נתן לנו ה' בארץ. אלא אדרבה, היא באה אלינו, ולכן אין נחשב שאנו מתנתקים ממנה.

וזה הוא שאמרו מְזַרְחָה. שנחלתנו שבמערב, באה אלינו מְזַרְחָה. והערים שאנו מבקשים כאן בעבר הירדן המזרחי לשבת בהם, הם הם כהמשך נחלתנו שבארץ ישראל.

דרשת לָהּ, לא מפיק ה"א

וְנִבַּח הָלֶךְ וַיִּלְכֹּד אֶת-קַנְתָּ וְאֶת-פְּנִתְיָה וַיִּקְרָא לָהּ גִבַּח בְּשֵׁמוֹ. (לב, מב)

וַיִּקְרָא לָהּ גִבַּח. ברש"י לָהּ אינו מפיק ה"א. וראיתי ביסודו של ר' משה הדרשן לפי שלא נתקיים לה שם זה לפיכך הוא רפה [ולא מפיק ה"א].

וע' לעיל תחילת הפרשה: נאמר לָהּ [וה' יִסְלַח לָהּ], מפיק בה"א, והיא כעין דגש באות ה'. ונקרא מפיק על שם שִׁמְפִיק ומוציא את ה"א ממוצאות

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

השלים שנתו, ולמחרת נישואיו עם רות מיד נפטר. וזו הכוונה שלא היה לו קיום.

וכן בזכריה, נאמר שם לבנות לָהּ בית בארץ שנער, לא מפיק ה"א. ואמרו, (קידושין מט:) שזו גסות הרוח והחנופה ופירש הרמב"ן: והוא מדרש מן חסרון המפיק הזה שלא עמד לה הבית בארץ שנער.

ועוד יש לומר לעומקו של מקרא שהחנופה וגסות הרוח הן מידות רעות הבאות משנאת חנם, שעל ידה נחרב הבית, ולכן אמר דוד ברוח קדשו [תהלים פד, ד'] לָהּ מפיק ה"א להחזיר הקיום לבית המקדש מהרה יבנה: גם-צפור | מְצָאָה בַיִת וְדָרֹר | קָן לָהּ ופירשו רש"י על בית המקדש, על פי המדרש: בבניינו הכתוב מְדַבֵּר והצפור היא כנסת ישראל.

נמצאנו למדים שהמפיק בה"א יורה על קיום ובהעדר המפיק יורה על חסרון הקיום.

ועל זה הדרך יובן גם בפרשת תזריע [ותימה מדוע לא הביאו רש"י] מדוע אין מפיק בה"א באמרו וישערה לא הפך לבן, וישערה לא מפיק ה"א, (ויקרא יג, ד'). ויש לומר כי גם שם לא

לא מפיק ה"א. שכביכול לא יצאה מחשבתו אל הפעל.

או פֶלֶךְ לדרך זו, על דרך המוסר שעל כן מוטעמת התיבה לָהּ במירכא כפולה. להורות על הדבר ולהגישו, שכל מה שיקרא האדם על שמו לשם כבודו בלבד, אין לו קיום, ורק אם יקרא על שמו של הקב"ה או לשבחו יהיה לו קיום ויתקיים בו ויִפָּק רצון מה'.

ועוד מובא ברש"י, ותמהני מה ידרוש [ר' משה הדרשן באומרו לפי שלא נתקיים לה שם זה לפיכך הוא רפה ולא מפיק ה"א], מה ידרוש בשתי תיבות הדומות לה: ויאמר לה בעז (רות ב), וכן לבנות לה בית (זכריה ה). [כלומר מה לא נתקיים בבעז ומה לא נתקיים בנבואת זכריה שאין בהם מפיק בה"א].

ולעומקו של מקרא נראה לישב תמימה רש"י, מה לא נתקיים בבעז, ומה לא נתקיים בנבואת זכריה.

ובשימת לב למעין, יִרְאָה כי מה שלא נתקיים בבעז באמרו ויאמר לה בעז לה לא מפיק ה"א, שבעז לא

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

ובשים לב לדרך כתיבתו בישעיהו (כו, ד). **פִּי בְּיָהּ** ה' צור עוֹלָמִים. נכתב מפיק ה"א, כדי שלא יהיה העולם הזה הבל בעלמא, **אלא יהיה לו קיום**, וכדברי הנביא (ישעיה מה, יח): **לא תהו בְּרָאָה לְשָׁבַת יְצָרָה. לכן מפיק ה"א.**

ועל דרך המוסר, יתן החי אל לבו כי בו תליא מילתא של יחריב את עולמו, כי על כן נאמר בו [בראשית ב,ז] **וַיִּצְרֶה יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם אֶת-הָאָדָם עֶפְרָל מִן-הָאֲדָמָה וַיַּפֵּחַ בְּאַפָּיו נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְגַפְשׁ חַיָּה** ותרגם אונקלוס ל**רוח ממללא**, והיינו מפיק ה"א, רוח בעלת קיום, שנברא ברוח ה' על מנת שיהיה בעל קיום ומקיים תורתו ומצוותיו ועל ידי כך יקיים את עולמו, שלא יהיה אָדָם לְהַבֵּל דָּמָה, [תהלים קמז,ד] **אלא יהיה כאֲד אשר יַעֲלֶה מִן-הָאָרֶץ** [בראשית ב,ו] **וְהִשְׁקָה אֶת-כָּל-פְּנֵי-הָאֲדָמָה** בהללו את קונו [תהלים קנ"ו] **במפיק ה"א: פל הַנְּשָׁמָה תַּהֲלֵל יְהוָה הַלְלוּיָהּ.**

ובכך יהיה לו קיום גם בעולם הזה וגם לעולם הבא.

נתקיים בו הנגע, וכמפורש שם שאין קיום לנגע, וטיהרו הכהן.

הרי כל אותם מקומות שלא מפיק ה"א במקום הנצרך נרמז בהם שאינם מתקיימים.

ובזה נעץ תחילת הפרשה בסופה וסופה בתחילתה.

שתחילת הפרשה במפיק ה"א, ל"ה [שלשים וחמש] פְּעָמִים, ועל ידי כך מתקיימים נזריה.

וסופה של הפרשה לא מפיק ה"א ויקרא לה נבח בשמו ולפירש"י ששמו לא התקיים בו.

כי בלי המפיק, ה"א היא הבל רוח בעלמא, ורק המפיק עושה אותה לעיצור מושלם ולממשות בעלת קיום.

ולעומקו של מקרא, ועל פי הדברים האלה יובן על נכון מאמר חז"ל (מנחות כט:): **פִּי בְּיָהּ ה' צור עוֹלָמִים**, ביו"ד ה"א ה' צר את העולמים. ביו"ד יצר את העולם הבא ובה"א את העולם הזה.

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

שהתחיל משה לכתוב **בפנקסו**
במצות המלך מיום שיצאו ממצרים
על זה הדרך:

יום שיצאו ממצרים כתב **בפנקסו**:
וַיִּסְעוּ מֵרַעְמֶסֶס
וכשחנו בסוכות כתב **בפנקסו**:
וַיִּתְּנוּ בְּסֻפֹת,
וכשנסעו מסוכות כתב **בפנקסו**:
וַיִּסְעוּ מִסֻּפֹת,
וכשחנו באיתם כתב **בפנקסו**:
וַיִּתְּנוּ בְּאֵתָם.

וכן על זה הדרך היה כותב בפנקסו
כל מסע בזמנו עד שהגיעו לערבות
מואב, ואחר כך אמר ה' אליו שיסדרם
בתורה כדרך שהיו כתובים אצלו,
בפנקסו.

ואומרו וְאֵלֶּה מִסְעֵיהֶם לְמוֹצָאֵיהֶם
פירוש אלה הם המסעות האמורים
שכתב משה למוצאיהם כל אחד בזמנו
ובמקומו וזה העתקה.

כלומר וזו היא חזרה על הדברים,
כחוזר על הראשונות. וממנה למד
אוה"ח הק' ברוח קדשו כל ענין
ההעתקה מפנקסו של משה לתורה
הק'.

פרשת מסעי

אֵלֶּה מִסְעֵי בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצִבְאֹתָם בְּיַד-מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן:
וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-מוֹצְאֵיהֶם
לְמִסְעֵיהֶם עַל-פִּי ה' וְאֵלֶּה
מִסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם:
(לג, א' ב')

שואל אוה"ח הק' מדוע בתחילה
אמר מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם ואח"כ הפך
סדר הדברים ואמר מִסְעֵיהֶם
לְמוֹצְאֵיהֶם.

פירוש אוה"ח הק' ופנקסו של משה רבנו

מבאר אוה"ח הק' שבתחילה היה
משה כותב את מוצאיהם ומסעיהם
בפנקסו, ואח"כ היה מעתיקם
לתורה.

וזה לשונו: ונראה שהכתוב נתכוון
להודיענו סדר כתיבת המסעות שלא
נכתבו ביום אחד אלא על זה הסדר:

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

ואשר על כן, ראיית האדם האם ישכיל להבין כי הפנקס הוא הספר והספר הוא הפנקס, כי הפנקס ידו הרושמת של משה רבנו הוא, וידו היא ידא אריכתא של הקב"ה, ומשה רבנו והתורה חד הוא, הרי האדם המשכיל זאת יגבה מעל מזלו. ואם לא יתבונן הרי תלוי הוא במזלו, ועלול לטעות במחשבתו כי הפנקס יקר ערך הוא יותר מן התורה עצמה.

שאם יזכה, יבחין **בפנקס הנכסף** בפתיחת ההיכל בעמדו לפניו על הסף, בהיותו מועתק בתורה עצמה עם כל מסעותיו, ובכך הפנקס לפנינו נְחֻשָּׁף.

ומעתה, על דרך לשון נופל על לשון, יהיו כל כיסופינו **לא לעולם עובר** לכאורה של הפנקס המעתיק, אלא לעולם הנצח של התורה הק' אליה הועתקו המסעות על פי ה' הנקרא **וְלִמְכֹסָה עֲתִיק**. (ישעיהו כ"ג יח').

וַיִּסְעוּ מִרְעַמְסֵס וְגו' [במדבר לג, ג']

יש לשאול, והרי כמה מצוות יש שהן זכר ליציאת מצרים, ומדוע לא תזכר יציאת מצרים כבר בתחילת מסעיהם,

וְהָיִינוּ בָּהּ, לפירושו על הפנקס, ועל דרך המוסר. מחזד גיסא לכאורה תערוג כל נפש חפצה לחזות בנועם פנקסו של משה רבנו, לו היה נופל בחלקנו. ומאידיך גיסא, תימה לערגה זאת שהרי כל ענין פנקסו להעתיק המסעות לתורה, ובזה תם תפקידו של הפנקס. ואין לך ערגה גדולה מזו מאשר לחזות במסעות כפי שהועתקו ונכתבו בתורה עצמה, והיא מצויה לכל דורשיה.

ולעומקו של מקרא, נרמזו הדברים במאמר הזוה"ק באומרו הכל תלוי במזל, אפילו ספר תורה שבהיכל. (תיקוני הזהר תיקון ס"ט, דף צ"ט ע"ב) וביאור המאמר יהיה שלא הספר תלוי במזל כי המכתב מכתב אלקים הוא, וכן באיזה היכל יהיה גם הוא לא תלוי במזל אלא בהשגחה פרטית, אלא הקשר בין הספר תורה שבהיכל ובין האדם הבחירי הוא התלוי במזל, באיזה ספר יבחר האדם לקרוא ובאיזה היכל יבחר האדם לשים את ספרו. וגם האדם אם יעלה מעל מזלו, הרי גם הוא לא יהיה תלוי בו, אלא מזלו יהיה תלוי באדם, כי נמסרה בחירתו של האדם בידי הבוחר בעמו ישראל באהבה.

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

ועוד יש לשאול, מדוע לא נזכרה כאן יציאה אלא נסיעה בלבד.

ובשימת לב, נראה למעין, כי ג' פעולות נזכרו כאן. יציאה, נסיעה וחניה. יציאה דכתיב מוצאיכם, נסיעה וחניה דכתיב ויסעו ויחגגו.

ושמא יש לומר שכל חניתם ומסעיהם במדבר נגזרים הם מכח יציאתם בתחילה, ולכן אין צורך עוד להזכיר מוצא כל מסע ומסע וכן גם לא את המוצא הראשון. כי כבר אמר בלשון רבים בתחילה: מוצאיכם למסעיהם.

ודייקא נמי באוה"ח הק' באומרו מוצאיכם למסעיהם פירוש [מוצאיכם] לסדר כל מסעיהם שנסעו מיום צאתם ממצרים עד סוף המסעות.

ולעומקו של מקרא יש לומר על דרך הדרש והטעמים, שבאומרו מוצאיכם למסעיהם ומסעיהם למוצאיכם לא יכריח הדבר כפילות, שבתחילה כתב מוצאיכם למסעיהם בתביר טיפחא, שהם כחטיבה אחת, ואח"כ כתב מסעיהם בטיפחא שהיא

אלא רק ויסעו מרעמסס [פסוק ה']. ואע"פ שהודיע הכתוב בתחילת הפרשה [פסוק א'] אלה מסעי בני-ישראל אשר יצאו מארץ מצרים, הרי בפסוק ב הפסיק הענין באומרו ויכתב משה את-מוצאיכם למסעיהם על-פי ה' ואלה מסעיהם למוצאיכם:

ואמנם גם בפסוק ג' הזכיר הכתוב שיצאו: ויסעו מרעמסס בתוך הראשון בקמשה עשר יום לתוך הראשון ממחלת הפסח יצאו בני-ישראל ביד רמה לעיני כל-מצרים: אך מיד הפסיק העניין לספר ומצרים מקברים את אשר הפה ה' בקם כל-בכור ובאלהיהם עשה ה' שפטים: והיה ראוי לכאורה לחזור על הראשונות ושוב לציין כאשר התחילו במסע הראשון בפועל, שיצאו ממצרים משום חיבת היציאה.

ולומר: ויצאו בני-י ממצרים ויסעו מרעמסס וגו'.

ומדוע פתח הכתוב בנסיעה מרעמסס בלא להזכיר יציאת מצרים עם המסע הראשון. או לפחות יאמר ויצאו מרעמסס, ולא ויסעו מרעמסס [פסוק ה'].

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

אחרונה בבית המקדש השלישי שיבנה
בב"א.

כעין הפסקה קלה, ואח"כ סיים הפסוק
לומר **לְמוֹצָאֵיהֶם**.

דרשת ויסעו ויהנו המרמז על האדם

ועוד על דרך הרמז מהבעש"ט
הק', יש לומר, שתּרמוז הפרשה על
מסעותיו וחניותיו של האדם
מישראל, כל ימי חייו מִצָּאתוֹ לאויר
העולם הזה, עד הגיעו לחיי העולם
הבא. ובהיותו במסעיו בשני עולמים,
לכן כפל ואמר **מוֹצָאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם**
וּמִסְעֵיהֶם לְמוֹצָאֵיהֶם.

ולעומקו של מקרא כן יִדְרֹשׁ: אֵלֶּה
מִסְעֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵצְאוּ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם, אלו הם חבלי לידתו, מבין
המיצרים.

וּיִסְעוּ מִרְעַמְסֵס. ירמוז על יציאת
הולד, בעזבו כל הטוב אשר היה לו
בבטן אמו, ועתה כל חייו צריך לשלם
המס על כל אשר נהנה מכל הטוב
אשר לא חסר לו דבר. כיצד: חלק
התיבה מִרְעַמְסֵס לשנים: מִרְעַ-מִּסֵּס.
וכאמרו בדברים טז, י' מִסֵּת נִדְבַת

וכאמרו: **מוֹצָאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם**
שבתחילה כוונתו לומר שמוצאיהם
ממקום חנייתם היתה לְשֵׁם המסע הבא
אחריו, ויסעו מ...ויחנו ב...., ולבסוף
כתב וְאֵלֶּה מִסְעֵיהֶם, לא על מנת
שיהיה זה סוף מסעם, וחניה סופית,
אלא על מנת שתהיה חנייתם הבאה
למוצאיהם, לצאת שוב למסע הבא.
וחוזר חלילה. שלא היתה להם תכלית
אחרת למוֹצָאֵיהֶם אלא להגיע לארץ
הנכספת.

ומעתה יובן מדוע לא הזכיר במסע
הראשון את יציאת מצרים אלא רק את
הנסיעה מרעמסס. שכל הנסיעות
והחניות נגזרו מאותה יציאה שנקראת
יציאת מצרים.

ורמז בזה שגם בהגיעם לארץ
הנכספת תהיה חנייתם בה תלויה
במעשיהם הטובים. שאם לא כן
חלילה, יצטרכו שוב לצאת למסע
נוסף אל הגלות, ומשם שוב חוזר
חלילה, עד אשר תצא הטיפחא
המפסקת אל הפועל ותהיה חניה

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

במילה **בְּאַתֶּם**. נוטריקון: באותיות א עד ת, שעל ידי ושננתם יהיה לימודו **תם**. וכמו שדרשו ולמדתם, שיהיה לימודכם **תם**. והיינו **בְּאַתֶּם**. וזה שסיים הפסוק **אֲשֶׁר בְּקִצָּה הַמִּדְבָּר**. שכאשר התינוק מתחיל להיות בבחינת **מִדְבָּר**, אזי מתחילים אתו את לימוד התורה שניתנה **בַּמִּדְבָּר**. ובדיבור הקדוש **שהוקצה לו נהיה תם**. והיינו **בְּאַתֶּם אֲשֶׁר בְּקִצָּה הַמִּדְבָּר**.

וַיִּסְעוּ מֵאַתֶּם וַיָּשָׁב עַל-פִּי הַחִירָת אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי בְּעַל צִפּוֹן וַיִּחְנֶנוּ לִפְנֵי מִגְדָּל. כאן ירמוז על ישיבתו בבית המדרש בלומדו **עַל-פִּי הַחִירָת** היא התורה שבעל פה הנותנת חירות לאדם. חירות מיצר הרע הנקרא **צפוני**. ולכן נאמר **עַל-פְּנֵי בְּעַל צִפּוֹן**, והוא שְׁלֵב לִפְנֵי הִיטוּ גְדוּל. לכן נאמר **וַיִּחְנֶנוּ לִפְנֵי מִגְדָּל**. **וַיִּסְעוּ מִפְּנֵי הַחִירָת** וגו' **וַיִּחְנֶנוּ בְּמִרְהָ**. כאן ירמוז על היותו **בר מצוות**, שכן נצטוו במרה על השבת ועוד כמה מן המצוות.

ועל דרך הסוד, מרה הוא שם ק' מע"ב שמות [על פי השיטה של ג' ביושר] ועל פי הזוה"ק יש לכוונו בפרשת **ציצית** במילה **ציצית**, ובאשר ציצית

יִדְּךָ אֲשֶׁר תִּתֶּן, ופירש רש"י שם ד' נדבת ידך, ופירשו השפתי חכמים: תרגום ד' מחסורו כְּמִסַּת חסרונו ושרשו מסס ודגוש הסמ"ך להסרון אות הכפל.

ולכן נקרא עתה רַע-מִסָּס, שעתה משיצא מבטן אמו הוא בבחינת **כָּל יָמֵי עֲנֵי רַעִים** (משלי ט"ו טו'), כי צריך לשלם כל ימיו על ה"מִסָּס" אשר היה לו בבטן אמו, על כל ד' מחסורו אשר לא חסר לו. ורק טוב לבו יציאו מעניותו, כהמשך הפסוק [במשלי, שם]: **וְטוֹב לֵב מִשְׁתָּה תְּמִיד**.

ואשר על כן חנייתו הראשונה היא בְּסִפְתָּ. שנאמר **וַיִּחְנֶנוּ בְּסִפְתָּ**. שאמו נמשלת לשכינה הקדושה הסוככת ומגינה עליו. ושם חנייתו לראשונה. **וַיִּסְעוּ מִסִּפְתָּ וַיִּחְנֶנוּ בְּאַתֶּם אֲשֶׁר בְּקִצָּה הַמִּדְבָּר**:

כאן רמז הפסוק על גדילתו של התינוק, באשר יוצא קצת מרשות אמו ונכנס גם לרשות האב, שנאמר **וַיִּחְנֶנוּ בְּאַתֶּם**. ועל דרך אל תקרי. אל תקרי **אַתֶּם** אלא **אַתֶּם**. שעד עתה היה אִתָּה, עם אמו, ועכשיו הוא **אַתֶּם**. עם שניהם. עם אמו ואביו. ועוד רמז שאביו מתחיל ללמדו תורה. ונרמז

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

אורחין כדאמר לה אברהם לשרה אשתו, **לוישי** ועשי עוגות. וכמדרש רבה פר' וירא: רפי יונה בשם רבי קמא בר חנינא היא **מדבר סין** היא **מדבר אלוש**, מאיזו זכות זכו ישראל שנתן להם **מן במדבר**, בזכות של אברהם שאמר: **לוישי** ועשי עגות.

ויסעו מרפיכם ויחגו במדבר סיני. שאם רפו ידיו בתורה ומצוות, מיד יתחזק בתורה שנתנה מסיני שנאמר **ויסעו מרפיכם ויחגו במדבר סיני**.

ויסעו ממדבר סיני ויחגו בקברת התאנה בהסיע אדם עצמו מן התורה שנתנה בסיני במהרה יראה עצמו **בקברת התאנה**.

ויסעו מקברת התאנה ויחגו בקצרת. ולעומת זאת כאשר יסיע עצמו **מקברת התאנה** ויתגבר עליה, ימצא חנייתו **בקצרת**, בחצרות ה'.

ויסעו מקצרת ויחגו ברמתה. וכשיסיע עצמו **מקצרת**, מחצרות ה' מהרה יגיע שיאכילוהו גחלי רתמים, וכדר' לוי, דא"ר לוי כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים. **ופירש"י שאינם**

היא כנגד תרי"ג מצוות, כן בחנייתו במרה גדל האדם להיות בר-מצוות.

ויסעו ממרה ויבאו אילמה כאן ירמוז הכתוב על היותו גדל בתורה ומתחיל לימוד הפילפול, ועל דרך אל תקרי. אל תקרי **אילמה אלא אילימא**. כאומרו **אם לומר**. **אם לומר** כך אפשר כך ואם כך אפשר כך. וזה שסיים הפסוק **ובאלים שתיים עשׂה עינת מים ושבעים תמרים**. שעל ידי כך מתחזק בלימוד ונעשה **כמעין המתגבר**, ויודע ומכיר **בשבעים פנים לתורה**, ובמיקות התורה כדבש התמרים של צדיק כתמר יפרח.

ים-סוף, מדבר-סין, דפקה, אלוש
אלו המקומות ירמזון להתחזקות האדם בהנהגות ומידות טובות.

ים-סוף ירמוז שיהיה רך כקנה הגדל על ים סוף ואל יהיה קשה כארוז. **מדבר-סין** ירמוז למידת הענווה, שישים עצמו כמדבר וישנא את מידת הגאווה.

דפקה ירמוז לדבקות בה', שכן פ' וב' מתחלפות, שהרי הפ' היא בסוד ב', שפנים הפ' נראה כאות ב'. כזה: **פ אלוש** הוא רמז להתחזקות בהכנסת

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

כל אלו המקומות ירמזון לתחנות חייו של האדם מישראל המתחזק בתפילתו לבוראו.

ואשר על כן, מקהלתה יעלו בדרגה לדרגת נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר (בראשית מט) ופירש בעל הטורים אמרי שפר בגימטריא שיר ושבחה. ונפתלי מלשון נפתולי אלקים נפתלתי עם אחותי גם יכולתי, שנפתולים הוא לשון תפילה ואחותי הוא כינוי לשכינה הק', (כמובא בזוה"ק פ"ב עמ' א'. למען ייטב לי בעבורך, כלפי שכינה אמר בעבורך ייטב לי קודשא בריך הוא. ותתה נפשי בגלגלך. אמרי נא אחותי וגו').

ויסעו מהר-שפר ויחזו בקרדה [לד, כד]

כשמתפלל מתחיל בפסוקי דזמרה לשבח בוראו ומקבל מלכות שמים ומתפלל בקרדה.

וחרדה תאחזהו בעת התפילה, שיהיה כולו אחוז כוונה מפהד יושב תהילות ישראל, ועל ידי כך יגיע בתפילתו תחת כסא הכבוד, לכן נאמר ויסעו מקרדה וגו' ויחזו בתחת. ומשם יעלה בדרגת התפילה עד דרגת תרח ומתקה. תרח הוא תרי ריח, ריח

קבים מבפנים. ונראה לומר מידה כנגד מידה, גחלי רתמים שאינם קבים מבפנים כנגד מה שתורתו כבתה מבפנים.

ויסעו מרתמה ויחזו ברמן פריץ. שיוכל להסיע עצמו מן הרתמים רק על ידי שיהיה מלא מצוות כרימון. שמצוה גוררת מצוה, וכל שכן תרי"ג כרימון. ועל ידי כך יתקיים בו הנאמר ביעקב אבינו ויפריץ לרב ואם בגשמיות כך, ברוחניות על אחת כמה וכמה. לכן נאמר ויחזו ברמן פריץ.

ומרמן פריץ יעלה מעלה לקיים יהיו בגדיך לבנים. שנאמר ויחזו בלבנה:

ואם יסע מלבנה, מהיות בגדיו ומידותיו לבנים, מהרה יתרוסס לרסיסים, שנאמר ויסעו מלבנה ויחזו ברסה. (וכבעל הטורים שנתרוססו שם).

ומאחר והתרוסס לרסיסים שוב יקום על רגליו ויודה לה' בקהל רב, שנאמר בקהלתה.

קהלתה הר-שפר תרדה מקהלת
תחת תרח מתקה,

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

וַיִּסְעוּ מֵעֲצִיּוֹן גִּבְרָה הֵם הַמְצִיִּינִים
עצמם בג' דברים ר"ת גב"ר, גומלי
חסדים ביישנים ורחמנים, ועל ידי כך
וַיִּתְּנוּ בְּמִדְבַּר-עֲזָן שְׂצִינָנוּ אֶת יִצְרָם,
ועלו לדרגת קדושה שנאמר וַיִּסְעוּ
מֵעֲצִיּוֹן גִּבְרָה וַיִּתְּנוּ בְּמִדְבַּר-עֲזָן הוּא
קָדָשׁ.

עד כאן תחנות האדם בעולם הזה,
ובזה מזומן הוא לחיי העולם הבא,

והוא הנקרא תָּר הַתָּר, הר על גבי
הר, כשם שכבש את ההר של
העוה"ז כן כובש הוא את ההר של
העולם הבא.

וכאהרן הכהן האוהב שלום ורודף
שלום, ומידה כנגד מידה הגיע
בשלימות לחיי העוה"ב.

וַיִּתְּנוּ בְּצִלְמַנָּה יִרְמוּז לְמִזְמוֹר יוֹשֵׁב
בסתר עליון בצל שד"י יתלונן. בצילא
דמהימנותא, ר"ת בְּצִלְמַנָּה, ומשם
יעלה דרגא על דרגא וַיִּסְעוּ מֵצִלְמַנָּה
וַיִּתְּנוּ בְּפוּגָן, היינו פה-נו"ן, פה
חמישים השערים הנכספים של
קדושה ועוד חמישים שערי טהרה,
ומשם יעלה בשביל המוביל אל
האבות הקדושים והיינו וַיִּסְעוּ מִפוּגָן

תפילתו ומתק שפתיו, שמריח הקב"ה
ריח הניחוח של תפילתו, כמובא
בזוה"ק ל"ט עמ' ב' וַיִּרַח אֶת רִיחַ בְּגָדָיו
פְרִיִם שְׂדֵה אֲשֶׁר בָּרַכּוּ ה', הוא ריח
התפילה כדקתיב, (בראשית כד) וַיֵּצֵא
וַיִּצְחַק לְשׁוֹם בְּשֵׂדֵה לְפָנָיו עָרְבָה. ריח
התפילה במתק שפתיו.

או כלך לדרך זו, שמקבל על עצמו
בתפילתו להיות בעל תשובה, כתרח
שעשה תשובה, ותשובתו תהיה
מתוקה, כאמרו והחזירנו בתשובה
שלימה לפניך.

תְּשֻׁמְנָה, מִסְרֹת, בְּנֵי יַעֲקֹב, תָּר
הַגְּדֻלָּה וַיִּטְבַּתָּה. אלו המקומות
ירמזון למלחמת האמונה והמוסר:

תְּשֻׁמְנָה כנגד מלחמת החשמונאים,
מִסְרֹת היא מלחמת המוסר, בְּנֵי
יַעֲקֹב היא מלחמת השתיקה כנגד
המעיקים לו, תָּר הַגְּדֻלָּה הוא מלחמת
הנושא בעול עם חבירו כבני גד
שיצאו עם אחיהם בראש המחנה,
וַיִּטְבַּתָּה היא מלחמת היצר להיטיב
עם זולתו. ומכאן וַיִּתְּנוּ בְּעַבְרָנָה.
שהעושה כן אין עבירות באות לידו.

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

מקום העריבות והמתיקות לנשמה הבאה פאתי מואב הוא מקום האבות הקדושים, **עַל יַרְדֵּן יִרְחֹו**, הוא היכל המשיח שנאמר בו **מוֹרַח וְדָאִין**, שדן ביראתו על פי הריח, ונאמר בו **והריחו ביראת השם**.

מִבֵּית הַיְשׁוּמֹת, עד **אָבֶל הַשָּׁטִיִּם**, שמבית הקברות (**יש-מֹת**) שם מתאבלת נשמתו על השטים והשטויות אשר עשתה, משם עולה את כל המעלות האלה, עד אשר חונה **בְּעֶרְבַת מוֹאָב שֵׁם עֲרִיבָה עֲלֶיהָ שְׁנָתָה עִם הָאֲבוֹת עַד עַתְּ תִּקּוּם אֶתֶם בְּתַחֲיִית הַמֵּתִים**.

עד כאן מסעותיו של האדם.

ועוד לעניין

מוצאייהם – למסעיהם

לעומקו של מקרא ועל דרך הרמז, תרמוז הפרשה למה שאמרו ברית כרותה לשפתים וכשגגה היוצאת מפי השליט (מועד קטן י"ח), שמוצא שפתיו של האדם יכריע ויכריח מסעותיו בחיים, וזה **מוצאייהם – למסעיהם**.

וַיִּחַנּוּ בְּאֶבֶת. ובגבול מואב, לפני הגיעו אל האבות, **תהיה תחנתו בְּעֵינֵי הָעֵבְרִים**, הם העברים שבהם עוברת הנשמה מהיכל להיכל, עד הגיעה לְדִיבְן גָּד, להיכל אשר בנתה לה מגמילות חסדים עם הדל, ונרמז בפסוק **דִּיבְן גָּד דִּי בְּנָה גָד**.

שכן דרשו תינוקות של בית רבן את מדרש האותיות, במסכת שבת (קד). **מאי גימ' ל' דל'ת, גמול דלים ואם את עושה כן הוזחתיכ'ל: הקב"ה (ה'ו) זן אותך וזן אותך מטיב לך וקושר לך כתר לעולם הבא**.

ומכאן תחנתו הבאה היא **בְּעֵלְמֶן דְּבָלְתֵימָה**. **עֵלְמֶן** הוא ר"ת עולמות אין מספר, **דְּבָלְתֵימָה** ידרש דבלתי-מה, ו**דְּבָלִי תִימָה**, שם הוא המקום שאין בו יותר שאלות על העולם הזה, שם נפתרות כל התמיהות שהיו לו בעוה"ז.

ומשם בדרגות עליונות של העוה"ב, פְּתַחְנָה נשמתו **בְּהַרֵי הָעֵבְרִים** לְפָנָי נָבוֹ, הוא בית קבורתא דמשה, הם המעברים המובילים את הנשמות ממקום קבורת משה רבנו אל מערת המכפלה, שנאמר **וַיִּחַנּוּ בְּעֶרְבַת מוֹאָב**,

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

ומאמר קדישין שאלתא כלומר ששאלו מה הרצון העליון עליו ואחרי כן גזרו להעשות כן, ע"ש.

וכן אמר אביי (כריתות ו.) השתא דאמרת סימנא מילתא היא יהא רגיל איניש למיכל ריש שתא קרא ורוביא כרתי סילקא ותמרי, כלומר הסימנים שאנו עושים בליל ראש השנה לטובה, והבקשות שִׁיחַד עמהן, הן ליתן כח בעליונים לעירין קדישין להוציא אל הפועל מה שנגזר עליהם ליתן לנו ע"י הקב"ה. והיינו מסעיהם של העירין קדישין לטובה, הם למוצאיהם של בני האדם, כלומר לפי תפילתם בריש שתא. וכן מסעיהם של בני האדם יהיה לפי מוצאיהם של עירין קדישין. לפי מוצא פיהם. וזה שכתוב מסעיהם למוצאיהם, מוצאיהם למסעיהם.

מ"ב מסעות

מ"ב אנא בכח

מ"ב תיבות בקריאת שמע

צאתכם לשלום מלאכי השלום

ועוד ירמזון אֵלֶיךָ מְלִיאָה למה שנאמר (דניאל ד יד) בגזרת עירין פתגמא ומאמר קדישין שאלתא, שנתן הקב"ה כח למלאכי עליון לבצע גזירותיו, על פי מעשיו של האדם, לטוב או למוטב. והוא ענין מוצאיהם לְמִסְעֵיהֶם. שמוצאיהם של המלאכים היוצאים למשימתם בגזירת עליון, הם מסעיהם לסייע לבני האדם. ככתוב כי מלאכיו יצוה לך וגו'. וכן, מסעיהם של בני האדם, בכל תולדות חייהם הם לפי מוצאיהם של המלאכים. לפי מוצא פיהם של המלאכים, כפי שנגזר על ידי הקב"ה.

וכן נמצא ברש"י על הפסוק נעשה אדם (בראשית א, כו') וכי יש ימין ושמאל לפניו, אלא אלו מיימינים לזכות ואלו משמאילים לחובה, וכן בגזירת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאלתא.

וכן פירש הרמב"ן בויקרא י"ח וז"ל יאמר כי הדבר ההוא הנגזר על נבוכדנצר היא גזרת עירין (פתגמא ומאמר קדישין שאלתא) שגזרו על הכוחות הנאצלין מהן לעשות כך ויקראו "עירין" כי מאצילותן יתעוררו הכחות בכל הפעולות וגו'

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

ועוד מובא ב"אוהב ישראל" מאפטא, שמ"ב המסעות הם כנגד מ"ב תיבות **שבפרשה ראשונה של קריאת שמע**: ואהבת וכו'. [ללא פסוק ראשון, שהוא כנגד 6 קצוות הארץ שבהן ממליכין את הקב"ה למעלה למטה וארבע רוחות]. ולפי זה יש לומר שבמסעותיהם וחנייתם היו מייחדים שם שמים כפי שמייחדים בקריאת שמע. והרמז לכך מה שנאמר בפרשה ראשונה **"ודברת במ"ב ב"ם היינו מ"ב"**.

ואשר על כן יש לומר על פי הנ"ל, שבריאית העולם, יציאת מצרים ומתן תורה תכליתן **ליחד שם הקב"ה בעולמו, במ"ב תיבות של קריאת שמע כנגד מ"ב תיבות של אנא בכח וכנגד מ"ב מסעות של העם בכלל והיחיד בפרט בדרך חיו**.

והיינו מה שאמרו בתיקונים שיש לכוון מ"ב תיבות של שם מ"ב, במ"ב תיבות של פרשה ראשונה שבק"ש. כגון אנא בכח גדולת ימינך כנגד ואהבת את ה' אלקיך. [כמובא בפירוט בלעומקו של מקרא לפרשת ואתחנן].

ב"אוהב ישראל" מאפטא, מ"ב המסעות הם כנגד מ"ב תיבות שבתפלת נחוניא בן הקנה, "אנא בכח", ויש בו מ"ב תיבות ולכן הוא נקרא **שם מ"ב**. ולפי זה יש לומר ששם השם היה לא רק סביב שמות המשפחות כמו החנוכי הפלואי כמובא במטות (רש"י שם ואוה"ח הק), אלא גם **בחנייתם ובמסעותיהם היו עטופים בשם השם**. והיינו מ"ב מסעות כנגד שם מ"ב.

ועל דרך הסוד, וביתר פירוט, מ"ב תיבות שבתפילה הק' "אנא בכח" שיסד רבי נחוניא בן הקנה, הן ראשי תיבות של מ"ב אותיות שבהן נבראו שמים וארץ: שכן הן **חילופיהן של מ"ב אותיות הראשונות שמבראשית**:

בראשית בראאלה ימאתהש מיפואת הארקות ארקהית התהובב אבגיתן קרעשטן נמדוכש בטרצתג חקבטנע יגלפוק שקוצית

ואשר על כן יש לומר שמ"ב מסעות הללו הן הפועל היוצא מבריאית העולם: **מעשרה** המאמרות שבהן נברא העולם **ומעשר** המכות של יציאת מצרים, **ומעשר** הדברות שנתנו בסיני לי"ב שבטים, יחד הן מ"ב, והן הכח המניע למ"ב המסעות של **עם זו יצאתי לי תהלת יספרו**. [ישעיהו מ"ג כא].

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

והזר ואמר ואלה **מְסַעֲיָהֶם לְמוֹצָאֵיהֶם**. כוונתו בזה ואלה מסעיהם כפי שהיו מוכנים לכך בעת יצאו למוצאיהם. ובכך ישלימו תכניתם אל הפועל.

וכן מובא בלקוטי מהרי"ח בשם הברכ"י שנוסחתם היא **בצאתכם לשלום**. וכן היו עוד שנהגו בדורות קודמים לומר **צאתכם ובואכם לשלום**.

והוסיף בכף החיים המנהג לומר **ברכוני בבואכם ברכוני בשבתכם** וברכוני בצאתכם, כלומר מתי שיעלה לרצון לפניכם לצאת, גם אז ברכוני. וכל אחד כמנהגו, רק שלא נדחה את המלאכים בידים.

וכן אמר אביי לא לומר למלאכים הרפו ממני שמא יעזבוהו כמובא במסכת ברכות דף ס' עמ' ב': הנכנס לבה"כ אומר התכבדו מכובדים קדושים משרתי עליון תנו כבוד לאלהי ישראל הרפו ממני עד שאכנס ואעשה רצוני ואבא אליכם. אמר אביי לא לימא אינש הכי דלמא שבקי ליה ואזלי (לא לומר הרפו ממני, שמא יעזבוהו וילכו להם) אלא לימא: שכך יאמר: שמרוני שמרוני

ועוד יש לומר לעומקו של מקרא, שבאומרו **מוֹצָאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם וּמִסְעֵיהֶם לְמוֹצָאֵיהֶם**, ירמוז הכתוב לדברי השערי תשובה, (הל' שבת סימן רס"ב סק"ב) וזה לשונו: מה שנהגו לומר חרוז **צאתכם לשלום** מלאכי השלום וגו', הכוונה: **שְׁפַעַת שְׁיִצְאוּ** המלאכים מן השמים לברכו בעת הקידוש של שבת המעיד על בריאת שמים וארץ על ידי הקב"ה, יהיה צאתם לשלום, ויגיעו עד הלום לברכו לחיים טובים ולשלום. ולא שדוחה אותם מעליו ופוטרם, ולפי שאינו יודע זמן צאתם הוא גומר ואומר **מעכשיו צאתכם לשלום**.

והיינו: **מוֹצָאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם** כלומר כשיצאו למסעיהם אלינו.

ואשר על כן צריך לומר שעד עתה אנו מבקשים מהן שיבואו, ויברכונו, אך עדיין אינם יוצאים למסעיהם עד אשר נבקשם לצאת מעם מלך מלכי המלכים הקב"ה, מן השמים, למסעיהם אלינו.

והיינו: **וּמִסְעֵיהֶם לְמוֹצָאֵיהֶם**. כלומר שיצאו למסעיהם על פי מוצא פינו.

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

שעתיד הבית להיחרב בעבור שנתת **חינם**, ראוי הוא אהרן להיות מליץ טוב בעד העם בתשעת הימים. באשר היה **אוהב שלום ורודף שלום**. ובאשר נכתב ענין זה בהתורה הק', בתשעת הימים, הרי הוא **כהוראה נצחית** להיותנו מומלצים טוב בענין זה לפני בורא עולם **בכל דור ודור**, ולתקן בזה את השנתת חנם שהחריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו ולהשיבם אלינו בב"א.

**וְנָסַב לְכֶם הַגְּבוּל מִנֶּגֶב לְמַעַל
עַקְרֵיבִים וְעָבַר צְנָה (וְהָיָה) וְהָיָה
תּוֹצְאֹתָיו מִנֶּגֶב לְקֹדֶשׁ בְּרִנֵּעַ וְיִצְא
חֲצֵר-אֶדָר וְעָבַר עֲצֻמָּה (לד, ד')**

צנה. פירש רש"י אל צין. כמו **מצרימה**. ויש להבין מדוע נקט רש"י דווקא בדוגמא זו של **מצרימה**. והרי דוגמאות רבות יש כמו הלוח ונסוע הנגבה, וכו'.

ואכן, בשימת לב יראה למעיין כי התורה נקטה בכיווני הגבול המתואר, ממזרח למערב לכיוון מצרים. מעלה עקרבים – צין – קדש ברנע – חצר

עזרוני עזרוני סמכוני סמכוני **המתינו לי המתינו לי** עד שאכנס ואצא שכן דרכן של בני אדם.

הכי נמי, לא לימא צאתכם לשלום בכוונה של צאו נא ממני, אלא **צאתכם לשלום מן השמים ממלך מלכי המלכים הקב"ה**, אלי לברכני ולישב עמי בסעודתי. [ולגרסת כף החיים: גם **בשעה** שיעלה לפניכם לצאת, גם אז ברכוני].

והיינו כפל הלשון: **מוצאייהם למסעיהם ומסעיהם למוצאייהם**.

ונעל אהרן הפהו אל-הַר הַהָר וגו' וַיָּמַת שָׁם בַּשָּׁנָה הָאֲרָבָעִים לְצֵאת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאֶתֶד לְחֻדֶּשׁ. (לג, לח).

יש ליתן טעם מדוע יזכיר יום מותו של אהרן הכהן יותר משאר הנביאים, ומדוע יאסף אל עמיו דוקא ביום זה, בר"ח מנחם אב.

ולעומקו של מקרא יש לומר, מאחר וגלוי לפני צופה הדורות מראש

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

ארבעת הפסוקים הראשונים, יט, כ, כא, כב.

ומעתה, חזר ומנה את החוננים עליהם. ומנה **בתחילה** את חצי שבט המנשה **על שלא ויתר על חלקו בארץ**, ועמו נזכר לטובה אחיו אפרים. והזכיר את מנשה בתחילה ואחריו אפרים בבחינת ותומכיה מאושר. **ואחריהם** הזכיר את זבולון ויששכר, הם החוננים על יהודה, והזכיר את זבולון בתחילה, גם הוא בבחינת ותומכיה מאושר.

או כלך לדרך זו, שיששכר כבר לא עסקו כל כך בתורה משנכנסו לארץ כי היו עסוקים בכיבוש וישיבה, ולכן הוזכרו לאחר זבולון, כנאמר לגבי מרדכי היהודי שגדול הלומד תורה יותר מהצלת נפשות, שהיה מרדכי רצוי רק **לרב אחיו**, כי לא עסק בתורה כמקודם, שהרי עסק בהצלת נפשות. **ואחריהם** חזר להזכיר את החוננים על דן, הם אשר ונפתלי. כי אשר שמנה לחמו ונפתלי אילה שלחה הפתח אמרי-שפר לברך להקב"ה על תנובת השדה. וכתרגום אונקלוס: [בראשית מט, כא] **ואחסנתה תני מעבדא פירין יהון מודן ומקברין עליהון**. ולכן חתם הכתוב

אדר – עצמון – נחל מצרים. והוא תיאור של הכיוון למצרים, לרחבה של הארץ בדרומה. לכן פירש רש"י צנה אל צין כמו: **מצרימה**.

ואף על פי שציווה הקב"ה לא לשוב בדרך הזאת עוד, לא נמנע רש"י מלהזכיר את מצרים ומלפרש כמו **מצרימה**. ופירושו ככתוב בתהלים (קד, ט') **גבול שקמת כל יעברון**.

ונשיא אָתָּד נְשִׂיא אָתָּד מִמַּטֵּה
תקחו לנחל את-הארץ (לד, יח)

יש ליתן טעם לסדר הנשיאים והשבטים. שהרי אינם כסדר הרגיל המובא בכל מקום. וליתן טעם בדבר, יש לומר: בתחילה מנה את ראשי המטות לפי סדר מסעותיהם **כבראשונה**. כגון: **ראשון יהודה** במזרח, **שני שמעון** בדרום, (ראובן וגד לקחו נחלתם בעבר הירדן מזרחה). **שלישי בנימין** במערב. (חצי מנשה לקח חלקו בעבר הירדן לכן לא נמנה חציו השני כאן אלא אח"כ. ומשנדחה מנשה נדחה עמו אחיו אפרים). **ורביעי דן** בצפון. והם

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

ומיידד הוא הנשיא לבני אפרים
בפרשתנו, הוא קמואל בן שפטן
(לד, כד). והרי לפי זה יוצא שהם
נשיאים יחד עם אביהם אליצפן בן
פרנך למטה זבולון. והיאך יהיו בני
משפחה אחת מחולקים לג' שבטים.
ולכן יש לומר שמדרשים חלוקים הם.

ולעומקו של מקרא יש לומר שלזה
נתכוון משה באומר ליהושע על אלדד
ומיידד [במדבר יא, כט] וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה
הַמְקַנָּא אֶתָּה לִי וּמִי יִמָּן כָּל-עַם יְהוָה
נְבִיאִים כִּי-יִתֵּן יְהוָה אֶת-רוּחוֹ עֲלֵיָהֶם.
כָּל-עַם יְהוָה נְבִיאִים בֵּין אִם הֵם
משבט זה או אחר, כפי המדרשים
החלוקים.

דרשת

שש ערי מקלט

וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלוֹיִם אֵת
שֵׁשׁ-עָרֵי הַמְּקֹלֵט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְגֹסֶס
שְׂמֵהָ הַרְצֵחַ וְעָלִיָּהֶם תִּתְּנוּ
אֲרָבָעִים וּשְׁתַּיִם עִיר (לה, ו).

את רשימת הנוחלים את הארץ עם
אשר ונפתלי ליתן ברכת ה' בארץ.

וּלְמִטָּה בְּנֵי-זְבוּלֹן נְשִׂיא אֱלִיצָפָן
בֶּן-פְּרָנָךְ. (לד, כה)

ע'י בתרגום יונתן בן עוזיאל,
שאליצפן בן פרנך הוא אביהם של
אלדד ומיידד מיוכבד בת לוי, אמם של
משה ואהרן, עת גרשה עמרם, בגלל
גזירת פרעה, והלכה ונשאה לאליצפן
בן פרנך וילדה לו את אלדד ומיידד.
ולפי שהיה זה לפני מתן תורה, יכול
היה עמרם להחזירה. יוצא איפוא
שאלדד ומיידד היו אחים למשה ואהרן
מן האם. ואולי לזה התכוון משה
כשאמר ליהושע המקנא אתה לי
(במדבר יא, כז) באמרו אדוני משה
כלאם. אם מקנא אתה להם הרי
כמקנא אתה לי. ואיך אשמע לבקשתך
כלאם, והרי הוא כנוטריקון כולנו
מאותה אם.

ולעומת זאת, מובא בדעת זקנים
בפרשת בהעלתך מדרש אחר: אלדד
הוא הנשיא למטה בנימין בפרשתנו,
הוא אלידד בן כסלון. (לד, כא).

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

ולעומקו של מקרא יש לומר כי לכך תקנו לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. והם שש תיבות כנגד שש שבשמע ישראל. להעיד על המסירות נפש של המקבל מלכות שמים. והיינו בין לדעת בין שלא לדעת. ולהבדיל בין שמע ישראל שמסירות נפש לבד על ייחוד השם מספיקה, לבין שאר המצוות שצריך גם לקיימן.

ועוד יש לומר בענין בשכמל"ו, שהוא מחולק לשלש זוגות: ברוך-שם, כבוד-מלכותו, לעולם-ועד. שהן שש תיבות כשלש חטיבות בלתי נפרדות. והן יעידו על שש תיבות של שמע ישראל שהן גם כשלש חטיבות בלתי נפרדות: שמע ישראל, ה' אלקינו, ה' אחד, שהן יחד מצוה שלימה אחת של ייחוד ה'.

והאמירה "ברוך-שם, כבוד-מלכותו, לעולם-ועד" מקשרת בין המסירות נפש שבפסוק ראשון ובין המ"ב תיבות שב"ואהבת", ויכוון למי שאומר [ברכות יג:]: שחייב המצוה של קבלת עול מלכות שמים היא לא רק פסוק ראשון אלא גם ואהבת, כל הפרשה, ועל כל פנים עד על לבבך.

מובא ב"אוהב ישראל" מאפטא, שש ערי מקלט כנגד שש תיבות של קבלת עול מלכות שמים "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", ועליהם ארבעים ושתים עיר כנגד פרשה ראשונה "ואהבת" שיש בה מ"ב תיבות.

ולכן, אע"פ שאין לנו היום ערי מקלט, הק"ש קולטת את הרוצה בתשובה כערי מקלט. ובאשר אמר אביי (במסכת מכות י.) שש ערי מקלט הללו קולטות בין לדעת בין שלא לדעת, ופירש"י בין שהיה יודע ובין שלא היה יודע שהיא קולטת, כן המבקש לשוב אל ה' ית', יהיו השש תיבות של שמע ישראל קולטות ומקבלות אותו בין לדעת ובין שלא לדעת. כלומר בין ישוב בדיעה ובהשכל, ובין ישוב בלא דעת רק מתוך מסירות נפשו לה' ית'.

אמנם, המ"ב תיבות שבפרשת "ואהבת", לא יקלטו ולא יקבלו את השב אל ה' אלא לדעת, כי בפרשת "ואהבת" מסירות נפש לבד כבפסוק הראשון לא תהיה מספיקה. שהרי צריך לקיים כל הציוויים הכתובים בה, של "ואהבת", "על לבבך", "ושננתם", "ודברת בם", "וקשרתם" "וכתבתם", ובכחינת מתי יבוא לידי ואקיימנה.

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

לעניין

סמיכות המסעות לערי

המקלט יובן על פי האוהב ישראל מאפטא, הנ"ל, שמ"ב התיבות **שבקריאת שמע**, הן כנגד מ"ב תיבות של "אנא בכח", ובהיות מ"ב תיבות של ק"ש קולטות **כערי מקלט**, הרי מ"ב ערי מקלט שהן גם כנגד מ"ב תיבות של "אנא בכח", ואשר על כן מ"ב **המסעות** במדבר הם גם כנגד מ"ב תיבות שב"אנא בכח".

לקלוט רוצח בשגגה כפי שמובא במסכת מכות יב: **לא נהרג אף אדם במדבר בשגגה**, שאם היה הלא היו חוזרים במיתת אהרן מות הכה"ג ולא היה הרוצח מצטער במיתת אהרן, ואדרבה היה להם לשמוח, והרי הכתוב מעיד **ויבכו את-אהרן שלשים יום כל בית ישראל**.

אלא שבמדבר לא נצטוו להבדיל ערי מקלט לרוצח בשגגה, אלא רק בבואם ובכניסתם לארץ.

ולעומקו של מקרא יש ליתן טעם מדוע לא נצטוו להבדיל ערי מקלט במדבר. ויש לומר לפי שכל עניין של קליטת השוגגים היא כפרת הגלות, ואין לך כפרת גלות גדולה יותר מאשר לנדוד במדבר 40 שנה מ"ב מסעות. להבדיל ערי מקלט כל משך הארבעים שנה. שאף אם לא היו בפועל רוצחים, תהיינה ערי מקלט מצוה ככל המצוות שניתנו בסיני ותלויות בכניסתנו לארץ כמצות השמיטה וכו'.

ועוד יש לומר, ששונה מצוה זו של ערי מקלט משאר המצוות, שכן תלויה היא **בהנהגה הטבעית שבכניסתנו לארץ**. שכל זמן שהיתה הנהגה ניסית

והחוט המשולש לא במהרה ינתק. ק"ש - מסעות - ערי-מקלט. ובכולן מ"ב תיבות של אנא בכח, הוא כעין הבריחה התיכון המקשר את עם ישראל עם הקב"ה להיות חטיבה אחת. ולהיכן גלו? למחנה לוי, כמבואר במסכת מכות [יב:]: ת"ר {שמות כא- יג} ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה מלמד שהיו ישראל מגלין במדבר להיכן מגלין למחנה לוייה.

ר' מאיר שמחה הכהן מדווינסק, בספרו **משך חכמה** [במדבר כ' כ"ט] הוכיח ממה שנאמר במיתת אהרן, **ויבכו את-אהרן שלשים יום כל בית ישראל**, שאף שהיה מחנה לוייה מוכן

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

על כל דבר שבקדושה, וכשם שיש שָׁרִים למעלה כנגד אומה שלימה, כן יש שרים כנגד כל עיר ועיר. וכמו כן יש שרים כנגד כל אחד ואחד, וכן יש שרים המופקדים על כל מעשה ומעשה, ועל כל מצוה ומצוה שעושה האדם, ועל כל אמירה ואמירה שלו. ובפרט על אמירה שבקדושה כזו של "שמע ישראל". והם הם שש ערי מקלט. שאותן "עירי קדישין" הם שקולטים את האדם על ידי מעשיו. והם הנבראים ממעשה האדם, וזה שנאמר לעיל, מסעיהם למוצאיהם, ובכך נתבאר עניין סמיכות הפרשיות זו לזו.

ממשפחת בני-מנשה בן-יוסף הנו
לנשים ונתהיל ונתלתן על-מטה
משפחת אביהן (לו, יב')

יש ליתן טעם מדוע תסיים התורה את חומש במדבר בעניין בנות צלפחד. אלא רמז יש כאן שכל שְׁהוּתָנוּ במדבר ארבעים שנה היה כדי לְקַבְּנוּ אל אבינו שבשמים, ולהטותנו אליו ית' ויהיה לנו למשען בכניסתנו לארץ.

במדבר לא היה צריך לומר "והאלקים אָנָּה לידו". שכן ראו כולם בחוש את הנהגתו ית'. כי בהנהגה הנסית ההנהגה אינה נסתרת. אבל לעומת זאת בהנהגה הטבעית שבארץ ישראל, הפכו הנסים מגלויים לנסתרים, וצריכה התורה להעיד ש"האלקים אנה לידו". ולא בדרך טבעית כפי הנראה לעין ובודאי לא דרך מקרה.

ולית מילתא דלא רמיזא באורייתא, ונרמז ענין זה בפסוק [לה,יא'] וְהִקְרִיתֶם לְכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט תְּהִינֶנָּה לְכֶם ואשר על כן דייק הפסוק באמרו ארצה כנען. שאין ארצה אלא להעיד שתמו הנסים הגלויים השמימיים והפכו לנסים נסתרים ארציים.

ועוד יש לדייק בפסוק שנאמר וְהִקְרִיתֶם. שאין והקרייתם אלא לשון מקרה, כפי הנראה לעין שבהנהגה הטבעית. ולכן ניתנה מצוה זו דווקא בכניסתנו לארץ, להעיד שהאלקים אנה לידו והכל מאתו ית' ולא בדרך מקרה.

ועל דרך הסוד יש לומר, שהערים שאמרן הכתוב הן מלשון "עיר וקדיש". ש"עירי קדישין" מופקדים

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

ושאינו בדין שיהיו הבנים מתקללים והקב"ה מתברך, וכדי שלא ימצא האדם מהרהר אחרי מידותיו של הקב"ה. ולכן מסיימים בנחמה.

ויש לעיין בפסוק נחמה זה שמסיים את ההפטרה של פרשתנו: **הָלוֹא מַעֲתָהּ (קראתי) קָרָאת לִי אָבִי אֱלֹהֵי נַעֲרֵי אֶתָּה.**

מפרש רש"י: הלווא מעתה. הלוואי שִׁבְתָּ מְרַעְמָה וקראת לי אבי, ואם תעשי כך הינטור לך אדוניך לעולם את אשר חטאת לו אם ישמור לנצח, [וקריאתו בתמיה, והוא המשך העניין בפסוק ה' שלאחריו: **הַיִּנְטֹר לְעוֹלָם אִם יִשְׁמֹר לְנֶצַח וגו'**, [רק לא כלוהו בהפטרה כי אינו מסיים בטוב].

ובשימת לב, פירש רש"י את התיבה **הָלוֹא** בשני אופנים. לשון תמיה, ולשון הלוואי, כעין משאלת הלב. ואת המלה **מַעֲתָהּ** פירש לשון תשובה, כפי שמובא במדרש בראשית רבה גבי תשובת אדם הראשון, והביאו אוה"ח הק' בכמה מקומות. וזה שפירש רש"י: **הָלוֹא מַעֲתָהּ. הָלוֹאִי שִׁבְתָּ מְרַעְמָה** וקראת לי אבי, ואם תעשי כך הינטור לך אדוניך לעולם את אשר חטאת לו אם ישמור לנצח, [וקריאתו בתמיה],

ולכן רמז הכתוב ותהי נחלתך על מטה משפחת אביהן. שאביהן הוא רמז לאבינו שבשמים והמטה האמור בעניין הוא, שרב חסד הוא ומטה כלפי חסד, וזו תהי נחלתנו בשמים ובארץ עד בא גואל צדק בב"א.

חזק חזק ונתחזק

להפטרה

קורין בהפטרה בנביא ירמיהו פרק ב' פסוק ד', היא ההפטרה השניה של פורענות מתוך ג' דפורענותא שקוראים בג' השבועות של ימי בין המצרים.

ההפטרה מתחילה בפסוק מקדים לתוכחה: **שָׁמְעוּ דְבַר יְהוָה בֵּית יַעֲקֹב וְכָל מְשֻׁפְחוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל.** ומכאן ואילך ממשיכה ההפטרה ב-24 פסוקים של פורענות ותוכחה, עד פסוק כ"ח בפרק ב', ומכאן מדלגין לפסוק של נחמה [ירמיהו ג, ד']: **הָלוֹא מַעֲתָהּ (קראתי) קָרָאת לִי אָבִי אֱלֹהֵי נַעֲרֵי אֶתָּה.**

וכבר נתבאר בהפטרה הראשונה של הפורענויות שמסדרי ההפטרה בחרו לסיים בפסוקי נחמה מכמה טעמים, ובהם שלא ימאסו הבנים בתוכחה,

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

ישראל: הָלוֹא מַעֲתָה קְרֵאתִי: קְרֵאת
לִי אָבִי, אֵלֹהִים נְעָרִי אֲתָהּ!

ובשימת לב: בקריאה זו של אֵלֹהִים
נְעָרִי אֲתָהּ נקשר פסוק נחמה זה עם
פסוקי הנחמה של ההפטרה הראשונה
מג' דפורענותא, שם נאמר: [ירמיהו
ב,ב]: הֲלֹא וְקֵרַאתְךָ בְּאָזְנִי יְרוּשָׁלַם
לֵאמֹר פֶּה אָמַר יְהוָה יִכְרְתִי לֹף חֶסֶד
נְעוּרֶיךָ אֶהְבֵּת כְּלוּלְתֶיךָ לְכַתֵּךְ אֶתְרִי
בְּמַדְבַּר בְּאַרְץ לֹא זְרוּעָה.

הקב"ה קורא לנביא: הֲלֹא וְקֵרַאתְךָ
בְּאָזְנִי יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר, מאי לאמר,
שהם יאמרו לי, שיחזירו לי תשובה
באלו המלים שאני אומר להם. אני
אומר להם: פֶּה אָמַר יְהוָה יִכְרְתִי לֹף
חֶסֶד נְעוּרֶיךָ, והם יאמרו לי: אֵלֹהִים
נְעָרִי אֲתָהּ!

ומעתה יובן מדוע נאמר בפסוק
שמיים את ההפטרה בפרשתנו
מַעֲתָהּ: הָלוֹא מַעֲתָה קְרֵאתִי לִי אָבִי,
אֵלֹהִים נְעָרִי אֲתָהּ. ופירושו יהיה כֹּאז כֵּן
עֵתָה. כפי שאז בזמן לכתך אחרי
במדבר בארץ לא זרועה היה זה חֶסֶד
נְעוּרֶיךָ, כֵּן עֵתָה מִשְׁכַּתֶּיךָ חֶסֶד
לְקֵרוֹא לִי: אֵלֹהִים נְעָרִי אֲתָהּ! וכפי
שמתנבא ירמיהו הנביא בפרק לא

והוא המשך העניין בפסוק ה'
שלאחריו: הַיִּגְטֹר לְעוֹלָם אִם יִשְׁמֹר
לְנִצְחָה וגו'.

והוינו בה, והלא לכאורה לפי פירוש
רש"י, אינו נראה כפסוק מובהק של
נחמה אלא רק כעין הבעת משאלה של
הקב"ה - ולוואי שתשוב כנסת ישראל
ואז לא אזכור לה עוונותיה המתוארים
בתוכחה שלפניה.

ועוד יש לשאול, הרי יש כאן קרי
וכתיב [קראת/קראתי]. ולפי הקרי
[קראת] כנסת ישראל היא הקוראת
להקב"ה לפי משאלת לבו כביכול של
הקב"ה: הָלוֹא מַעֲתָה קְרֵאתִי לִי אָבִי,
אֵלֹהִים נְעָרִי אֲתָהּ!

אך לפי הכתיב [קראתי] נראה כי אין
זה כך, אלא נראה שהקב"ה הוא
הקורא לכנסת ישראל, וכביכול אומר
לה: אמרי לי אחותי כלה אֵלֹהִים נְעָרִי
אֲתָהּ! שהרי כתיב: הָלוֹא מַעֲתָה
קְרֵאתִי!

ולעומקו של מקרא יתכן לומר שזה
מה שהכריח את רש"י לפרש את
הפסוק כמשאלת הלב כביכול של
הקב"ה: הָלוֹא שְׁבַת מְרַעְתֶּךָ וְקֵרַאתִי
לִי אָבִי! [אֵלֹהִים נְעָרִי אֲתָהּ!] כי על
ידי הַקְּתִיב הַקְּתִיב הַקְּתִיב הקב"ה כביכול על
עצמו את הקריאה המופנית לכנסת

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

אלי תשוב, ונקרא פסוק של נחמה, .
כדר' אליעזר:

ר' אליעזר אומר [סנהדרין צז:]: אם
ישראל עושין תשובה נגאלין וכן פסק
הרמב"ם משנה תורה ספר המדע
הלכות תשובה פרק שביעי הלכה ה:
כָּל הַנִּבְיָאִים כָּלָן צִוּוּ עַל הַתְּשׁוּבָה וְאִין
יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִין אֲלָא בַתְּשׁוּבָה. ואשר
על כן יש מסיימים ההפטרה בפסוקים
הנ"ל: **אם תשוב ישראל נאם יהנ'ה**
אלי תשוב וגו'.

לראש חדש מנחם-אב

הסכת ושמע ישראל היום

מובא בזה"ק כי השם השולט בחדש
מנחם אב הוא הוי"ה היוצא מראשי
תיבות בפסוק [דברים כז, ט'] וַיִּדְבֹר
מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר **הַסֵּכֶת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם**
הַזֶּה נִקְרְיָתָ לְעַם לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם:

הסכת ושמע ישראל היום

ומובא עוד במדרשי הזוה"ק והביאו
הרב מאפטא בספרו "אוהב ישראל":
שכל אימת שיקדים י' או ו' לאות ה'
הרי זה חדש של רחמים. ובהקדים
האות ה' ל'י' או ו' הרי זה חדש של דין.

פסוק ב': **וְאֶהְבֶּתָּ עוֹלָם אֶהְבֶּתִּיךָ עַל-**
כֵּן מִשְׁכַּתִּיךָ חֶסֶד.

ואשר על כן סיים רש"י את פירושו
הנ"ל **בהבטחת הקב"ה: ה' לא אשמור!**
כלומר: **לנצח לא אשמור לך חטאתך**
אשר חטאת לי. וכמחזיר העטרה
לראשיתה. ובוה שפיר נקרא הפסוק
פסוק של נחמה, ובו ראוי לסיים את
ההפטרה של תוכחה ופורענות שלא
תבוא לעולם.

ועוד, כשם שלכתך אחרי במדבר
היתה לתקן גזירת החורבן, כן עתה
נקראת כנסת ישראל לתקן גזירת
החורבן. וזה אשר נרמז בקרי והכתיב,
כאז כן עתה, וקריאתך כקריאתי:
הלוא מעתה קראתי: קראת לי אבי
אלוף בערי אתה!

ויש נוהגים לדלג לשני פסוקי נחמה
אחרים: ירמיהו פרק ד, פס' א-ב: **אם**
תשוב ישראל נאם יהו'ה אלי תשוב
ואם תסיר שקוציך מפני ולא
תנוד: ונשבעת חי יהו'ה באמת
במשפט ובצדקה והתברכו בו גוים
ובו יתהללו.

ובשימת לב: גם למנהג זה יש שייכות
לתשובה שפירש רש"י דלעיל פרק ג'
פס' ד' **אם תשוב ישראל נאם יהו'ה**

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

המצרים ובפרט מראש חדש אב הם ימי הכנה לביאת משיח צדקנו בב"א.

ובחדש מנחם אב, חציו הראשון של השם הנ"ל יקדים בו האות ה' לאות ו', ובחציו השני תקדים האות י' לאות ה'.
כזה: **הו"ה**.

לומר לך שחציו הראשון של החדש הוא דין, ואכן מסיים הוא את ג' השבועות ביום ט' באב, וחציו השני הוא רחמים, ואכן מתקיים בו ט"ו באב, עליו נאמר לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וגו'. מהרה יהפך גם חציו הראשון לימים טובים בב"א.

**ועל דרך הצח, יהיה הפסוק
הַסֵּפֶת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם**

רמז לחורבן הבית פְּהֶכְפָּה לביאת משיח צדקנו. שכן הַסֵּפֶת וְשָׁמַע דרשו חז"ל [ברכות סג:] הַס וְכַתְּת עֲצֻמְךָ עַל דְּבַרֵי תוֹרָה. וכשם שכתת הקב"ה עצים ואבנים של בית המקדש כן מתוך החורבות תיבנה ירושלים על ידי המשך הפסוק: הַסֵּפֶת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם. ודרשו חז"ל [סנהדרין צח.].
הַיּוֹם - הוא יום ביאת המשיח, אם בקולו תשמעו. שנאמר [תהלים צו ז']:
הַיּוֹם אִם בָּקְלוּ תִשְׁמָעוּ. ובכך ימי בין

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
לטל': 052-7675895

גור-אריה צור
מודיעין עילית

ניתן להצטרף לתפוצת מייל

דוא"ל: leshem895@gmail.com

